

Izhaja vsak četrtek

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:

34100 Trst, Ulica Valdirivo 36,
telefon 60824. Pošt. pred. (ca-
sella postale) Trst 431. Poštni
čekovni račun Trst, 11/6464

Poštnina plačana v gotovini

T E D N I K

NOVI LIST

Posamezna številka 600 lir

N A R O Č N I N A

četrletna lir 9.000 - polletna lir
15.000 - letna 25.000 — Za ino-
zemstvo: letna naročnina lir
30.000 — Oglasi po dogovoru

Sped. in abb. post. 1 gr. 70%

S E T T I M A N A L E

ŠT. 1487

TRST, ČETRTEK 20. DECEMBRA 1984

LET. XXXIV.

Kraljestvo notranje svobode

Ljudje, ki še nekaj dajo na pristen krščanski način praznovanja božiča in jim ta dan ne pomeni le obložene mize in še ene priložnosti povrh za veseljačenje, imajo priložnost, da med obredi svete noči in božičnega dne pozorno prisluhnejo evangeli-stovemu sporočilu, ki s preprostimi besedami opisuje Kristusov prihod na svet. Znano je, da sta bila Jožef in Marija v uri poroda v stiski, saj sta odšla daleč zdoma v mesto Betlehem, da bi se popisala, tako kot je veleval cesarjev ukaz. Ker nista do-bila primerne prenočišča, sta bila prisiljena zateči se v votlino, ki je v času mra-za ali dolgotrajnega dežja sicer služila za zavetje živini. Dejstvo, da pri Marijinem porodu ni šlo za običajen dogodek, pa je evangelist Luka takole poudaril: »V prav tistem kraju pa so pastirji prenočevali pod milim nebom in bili na nočnih stražah pri svoji čredi. In glej, angel Gospodov je sto-

Prihodnja številka Novega lista bo
izšla v četrtek, 3. januarja 1985.

Uprava

pil k njim in svetloba Gospodova jih je ob-svetila in so se silno prestrašili. Angel jim je rekel: 'Ne bojte se; zakaj, glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Zveličar, ki je Kristus Gospod. In to vam bo znamenje: našli boste dete, v plenice povito in v jasli položeno.'«

Evangelist nato opisuje občutke pastir-jev, ki so medtem našli jasli, z besedami: »In pohiteli so, prišli tja in našli Marijo, Jožefa in dete, v jasli položeno. Ko so to videli, so povedali, kar jim je bilo sporočeno o tem detetu. In vsi, ki so slišali, so se čudili temu, kar so jim povedali pastir-ji; Marija pa je vse te besede ohranila in jih v svojem srcu premišljevala. In pa-stirji so se vrnili in Boga slavili in hvali-li za vse, kar so slišali in videli, prav ka-kor jim je bilo povedano.»

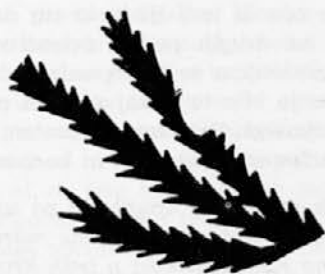
In kakšno sporočilo lahko izluščimo iz teh odlomkov? Na eni strani lahko spozna-mo odprtost preprostih ljudi, njihovo pr-vinsko nepokvarjenost in sposobnost čude-

dalje na 16. strani ■

MOTIV S KRASA

(foto M. MAGAJNA)

Naročnikom, bralcem,
sodelavcem ter vsem
Slovincem želi vesel božič
in srečno novo leto 1985

NOVI LIST

Deželni predsednik Ssk dr. Rafko Dolhar pravi: »Nikoli ne bomo odnehali v boju za naše pravice«

Mineva tudi leto 1984, trideseto od podpisa Londonskega sporazuma in deveto po Osimu, a Slovenci v Italiji še nimamo obljubljenе celovite zakonske zaščite. Kaj bi kot deželni predsednik Slovenske skupnosti dejali v tej zvezi?

Predvsem bi dejal, da je to dejstvo zelo slabo spričevalo za državo, v kateri nam je dano živeti,

Obisk odposlanstva SZDL Slovenije pri deželnem vodstvu SSK 15.12.1984

in seveda tudi za stranke, ki so vsa ta leta izvrševale zakonodajno oblast v vladah in parlamentarnih večinah, ki so jih podpirale. Nadalje bi dejal, da to dejstvo, to je najmanj tridesetletna zamuda pri izglasovanju celovite zaščite za Slovence, za nas ni indiferentna, ampak predstavlja za našo narodno skupnost ne le krivico, temveč tudi neposredno škodo, ki je ne bo mogoče nikoli popraviti. Pomislimo pri tem samo na desetine generacij otrok, ki so bile v Beneški Sloveniji oropane šolske izobrazbe v materinščini, da navedem le en primer. To pa ima seveda celo vrsto implikacij, od zavračanja preštevanja do zahteve po povrnitvi materialne škode, ki smo jo utrpeli z raznimi razlaščanjmi in neupoštevanjem Slovencev pri sprejemanju uslužbencev v raznih ustanovah.

Politični položaj ob prehodu v novo leto pa bi nas vendar moral navdajati, če že ne z zmernim optimizmom, vsaj z večjim in bolj utemeljenim upanjem za doseg naših zahtev. In to iz več razlogov. Predvsem se zdi, da kljub rožljanjem z vladno krizo, le-te ne bo, ker si je nobena vladna stranka v tem trenutku ne upa sprožiti. Če pa vladne krize ne bo do prvega tedna prihodnjega leta, ki je spričo božičnih počitnic realno zelo blizu, bo nastopil beli semester, torej tisto premirje ob predsedniških volitvah, ki izključuje vladne krize. Ker v naši deželi ni na vidiku pomembnih upravnih volitev, je torej pričakovati, da si bomo nekoliko oddahnili, da torej v prihodnjih dveh letih pri nas ne bo pomembnejših volitev. To pa pomeni, da bi si vladne stranke lahko upale sprejeti tudi kak zanje nepopularen zakon, ne da bi pri tem utrpele volilno škodo. Končno imamo za predsednika vlade človeka, ki načeljuje tudi stranki, v kateri se politično udejstvujejo Slovenci. Čas bi bil, da bi se le-ti izkazali in pritislili na strankarske

vzvode, ki jih imajo na razpolago. Tako ugodno razmerje med političnimi ozvezdji nam bo naš politični firmament težko nudil v bližnji bodočnosti. Če bi imela politika nekaj logične podlage, bi torej moral biti optimist.

Ali se Vam ne zdi, da je neizpolnjevanje tudi mednarodno sprejetih obvez posledica, med drugim, politične neučinkovitosti samih zamejskih Slovencev?

Mislím, da se Slovincem na tem področju ne more veliko očitati. Za izpolnjevanje mednarodnih obvez so odgovorni italijanski parlament in pa seveda mednarodni garant, to je sopolpisniki mednarodnih pogodb. Slovenci smo vsa leta poskušali vplivati na parlamentarne sile bodisi direktno s pomočjo edinega in na žalost povrhu še opozicijskega parlamentarca ali pa posredno z vplivanjem na parlamentarne sile, ki tvorijo večino v italijanskem parlamentu. Med temi silami je tudi PSI, v katerem deluje tudi nekaj Slovencev, pa iz vsega doslej ni bilo pozitivnega odmeva. Ravno tako smo Slovenci tudi posredovali naše zahteve mednarodnim forumom, predvsem predstavnikom matične domovine, ki je sopolpisnica sporazuma v Osimu, in ravno tako doslej ni pozitivnega odmeva.

Se Vam zdi, da je Vaša politična organizacija v letu 1984 naredila vse, kar je bilo v njeni moči, da bi se uprašanje celovite zaščite premaknilo z mrtve točke?

SSk je v letu, ki se izteka naredila svojo dolžnost vsaj na treh ravneh. Predvsem je zahtevo po uzakonitvi celovite zaščite postavila na vseh pogajanjih za sestavo raznih koalicij, od občinskih in pokrajinskih pa do deželnih. Nadalje je sodelovala pri vseh akcijah Enotne slovenske delegacije. Končno je na našo problematiko opozorila predstavnike raznih strank vladne koalicije in pa seveda pristojne forumne matične domovine, posebno ob pomladanskem obisku pri SZDL v Beogradu.

V letu 1984 smo imeli mogočno manifestacijo na goriškem Travniku. Kaj sodite o takšnih oblikah političnega dela na splošno?

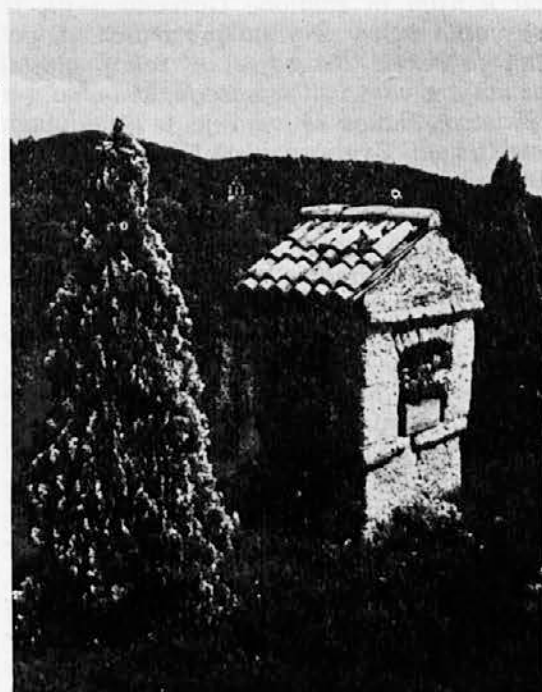
Mislím, da so na splošno te manifestacije, tako goriška kot trebenska, dale našim ljudem veliko samozavest. Dobili smo zopet zavest, da smo mimo ločevanja po političnih strankah ena sama narodna skupnost, ki se je po skoraj štiridesetih letih ponovno sposobna pokazati na mestnem trgu pod skupnim imenovalcem slovenstva brez strankarske pobarvanosti. Zato smo lahko na teh manifestacijah opazili tudi ljudi, ki jih drugače ne srečujemo na drugih javnih prireditvah. Z običajnim navdušenjem se je izkazala tudi mladina, za katero je bilo to nekaj povsem novega in gotovo pozitivnega. Zato sem prepričan, da so nam take manifestacije potrebne in koristne.

V nekaterih zamejskih krogih, ki pa so blizu Slovenski skupnosti, smatrajo takšne manifestacije za politično »demagoško«; v istih krogih se pojavljajo tudi kritike na račun Enotne sloven-

ske delegacije. Pa tudi neka druga politična sila kritizira dosedanje pobude Enotne delegacije. Kaj pravite k temu?

Morda tako mislijo nekateri posamezniki, ki so blizu moji stranki, ali jo, da tako rečem, podpirajo od zunaj, gotovo pa ne vplivajo na delovanje stranke in odločitve njenega vodstva. Res pa je, da so padle tudi v naših vrstah kritične pripombe na račun nekaterih specifičnih akcij Enotne delegacije. Smo namreč mnenja, naj bi se Enotna delegacija ukvarjala izključno z akcijami, ki zadevajo našo celovito zakonsko zaščito in ne z manjšimi, včasih krajevno omejenimi problemi. Osebnó mislim, da Enotna delegacija ne sme po eni strani postati neka superstranka Slovencev v Italiji, po drugi strani pa tudi ne organ za urejanje posameznih problemov krajevné narave, razen če so ti problemi načelne narave: to je krajevni odsev nekega načelnega problema, ki zadeva splošne principe našega boja za celovito zaščito.

Vsekakor pa slišimo iz vrst somišljenikov KPI in beremo v listu KPI negodovanje in kritike na račun manifestacij, ki jih je organizirala Enotna delegacija. Kaže, da jim oblika dosežene enotnosti ne zadošča in torej ne odgovarja več. Radi bi prešli na »višjo« obliko boja ali širšo solidarnost. KPI si konkretno ne želi več izključno slovenskih manifestacij, temveč bi si želala podporo - solidarnost italijanskih demokratov v obliki dvojezičnih manifestacij. K temu nekaj pripomb. Predvsem menim, da smo dosedanje stopnje enotnosti med Slovenci dosegli z velikim trudom in zadostno mero medsebojne strpnosti in da je ta enotnost za Slovence zelo dragocena in jo moramo varovati kot punčico svojega očesa. Slovenci v Italiji se nadalje ne ločujemo toliko po svetovnem nazoru kolikor po osnovnem konceptu: kako, to je, na kakšen na-

Pil pri Samatorci

(foto M. Magajna)

čin politično delovati. Eni smo za samostojno nastopanje, ker hočemo tudi v politiki biti subjekt; drugi smatrajo za pravilno udejstvovanje v italijanskih strankah. To je načelna ločnica in tu ni mogoč kompromis.

To pa ne pomeni, da nam ni do solidarnosti italijanskih demokratičnih množic, ravno nasprotno. Toda ta solidarnost naj se izkaže samostojno, pluralistično razvejano in na najvišji možni stopnji. Le tako nam bo v učinkovito pomoč. Za časa Spaccinijevega županovanja smo že dosegli na trgu Goldoni solidarnost med Slovenci in Italijani. Danes bi bilo lahko pričakovati vsaj, da bi troedina sindikalna organizacija organizirala n. pr. celodnevno splošno stavko v podporo prizadevanjem za celovito zaščito Slovencev v Italiji. Taka stavka bi objela pripadnike vseh političnih prepričanj in bi bila resničen odraz volje italijanskega občinstva.

Ali se Vam ne zdi, da se kljub silni politični razcepljenosti vendarle počasi uveljavlja med Slovenci v Italiji prepričanje, da moramo tudi in predvsem v politiki postati subjekt dogajanja? To bi z drugimi besedami pomenilo, da se uveljavlja temeljna politična linija Slovenske skupnosti?

Mislim, da je skrajni čas, da prodre med naše ljudi prepričanje, da moramo Slovenci biti tudi v politiki subjekt dogajanja. To je gotovo moje osebno prepričanje in vodilna nit politike stranke, v kateri delujem. Ker pa skušam tudi v politiki biti realist in se zato zavedam, da je ne-realistično pričakovati, da bi v našem pluralističnem sistemu vsi Slovenci delovali v eni stranki, bi si želel večje veljave in učinkovitosti slovenskih komponent v italijanskih strankah. Predvsem pa da bi stali vedno z nami ramo ob ramo v vseh akcijah, tudi vsakdanjih administrativnih akcijah, in da ne bi prišlo tako pogosto do načelnega in apriorističnega nasprotovanja tistim akcijam, ki jih naši izvoljeni predstavniki izpeljejo v dobrobit celotne narodne skupnosti.

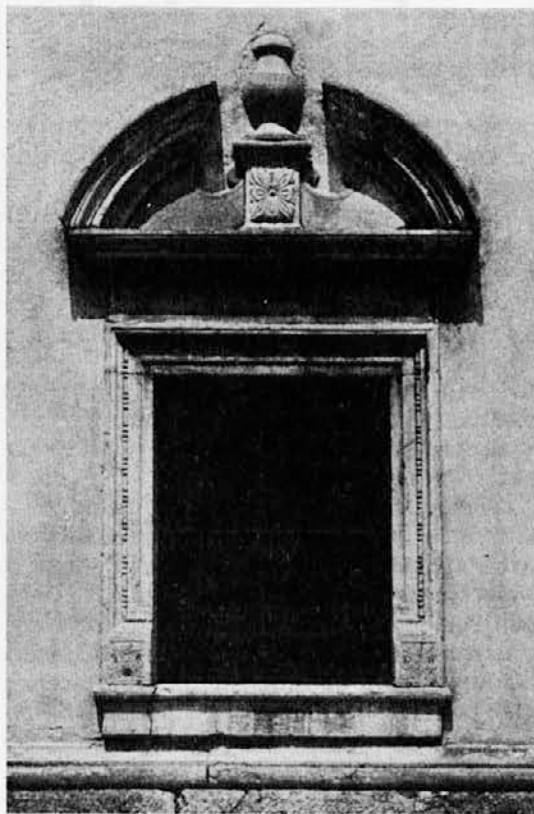
Menite, da se v Slovenski skupnosti tega dejstva vsi zavedajo v zadostni meri?

Mislim, da se tega zavedajo in z menoj strinjajo odgovorni ljudje, ki so mi ob strani v vodstvu SSK; seveda pa so v vsaki demokratični stranki možna in seveda dopustna tudi različna mnenja.

Te dni ste imeli v gosteh voditelje Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije. Kaj bi povedali o tem obisku?

Obisk delegacije RK SZDL s predsednikom Francem Šetincem na čelu spada v ustaljeno prakso občasnih medsebojnih obiskov med delegacijami SZDL in SSK, ki so le zunanji odraz korektnih in dobrih odnosov, ki vladajo med organizacijama. Ob zadnjem obisku smo si izmenjali v večurnih pogovorih mnenja o trenutnem političnem stanju pri nas in v matični domovini. Seveda je goste posebno zanimalo trenutno stanje naporov za doseg celovite zaščite Slovencev v Italiji, za kar so nam zajamčili še nadaljnjo podporo po diplomatskih in institucionalnih poteh.

V poglobljenih pogovorih smo proučili še dva podrobna problema, in sicer medsebojno natančno izmenjavo informacij o politični stvarnosti v javnih obcih pri nas in v matični domovini, ter problem resničnega poenotenja slovenskega kulturnega prostora s posebnim ozirom na možnosti za kroženje v matični domovini literature, ki izhaja pri nas. V zvezi z obema problemoma bodo sledili še drugi organizacijsko-tehnični sestanki.

Podnanos, okno na fasadi župnijske cerkve, 17. stol.

Kakšni so odnosi med SKGZ in SSK ... in s političnima strankama, ki zbirata tudi Slovence?

Niso slabi, a bi bili seveda lahko mnogo bolj. Predvsem s SKGZ, s katero nimamo volilno-konkurenčnih problemov. V okviru Enotne delegacije dobro sodelujemo, lahko bi pa tudi izven nje, posebno, ker se borimo za isto narodno skupnost. V delovanju in izvajanju posameznih organizacij in ustanov, ki so včlanjene v SKGZ, bi lahko pričakovali večje in bolj pravično upoštevanje upravno-političnega dela SSK, ki je usmerjeno v izključno korist slovenske manjšine. S KPI in PSI smo seveda politični konkurenti, večkrat tudi na različni strani razvodja, ki teče med politično večino in manjšino v posameznih krajevnih upravah. To seveda vpliva na naše medsebojne odnose. Mislim pa, da bi moral najmanjši skupni imenovalac, ki smo ga našli v okviru Enotne delegacije, veljati tudi pri političnem delu na terenu, vsaj tedaj, ko gre za akcije v korist Slovencev in to ne glede na to, kdo je njihov nosilec.

Kaj sodite danes o Listi za Trst? Odobravate prisotnost predstavnikov SSK v tržaškem občinskem in pokrajinskem odboru?

Mislim, da je Lista za Trst nazadnjaška sila preprosto zato, ker je za deset let zaustavila in celo premaknila nazaj kolo zgodovine. V nas, ki smo bili nosilci akcije v levosredinskih koalicijah, ki so predstavljale dostojno stopnjo uveljavitve Slovencev v krajevnih upravah in torej neko, čeprav nepopolno, stopnjo sožitja med Slovenci in Italijani, je vzdušje, ki ga je ustvarila Lista za Trst povzročilo veliko razočaranje, če že ne potrtost. Osebnost si nisem mogel misliti, da je mogoče po dosegi določenih uspehov doživeti tolikšne politične korake nazaj. Gotovo tudi iz povedanega izhaja moje odločno nasprotovanje prisotnosti naših predstavnikov v tržaškem občinskem in pokrajinskem odboru. Nobena tajnost ni, da sem temu koraku vedno nasprotoval. In dogodki zadnjih tednov, posebno v sklopu tržaškega občinskega odbora, so potrdili pravilnost mojega prepričanja. Osebnost ne bi nikoli mogel sedeti v odboru z ljudmi, ki zavzemajo taka sta-

lišča do naših problemov. Toda v demokratičnih strankah so možna in dopustna različna mnenja in prevlada pač mnenje in odločitev večine, pa čeprav pičle.

Cez nekaj mesecev bodo upravne volitve. Kako se SSK pripravlja na to preizkušnjo?

Vedno imamo toliko sprotne dela, da za enkrat s specifičnimi predvolilnimi pripravami še nismo začeli. Vendar menim, da je celoletno politično delo, seveda če je smotno in pametno, vsakdanja priprava na volitve. Tako kot se za noben izpit v življenju ne moreš pripraviti v nekaj dneh, tako se tudi za uspešen volilni nastop ni mogoče pripraviti v nekaj tednih. Volitve so končno le preverjanje rezultatov dolgotrajnega in požrtvovalnega političnega dela.

Kako je s prisotnostjo SSK v videmski pokrajini (Benečiji, Režiji in Kanalski dolini)?

SSK na žalost ne premore organizacijskih struktur v videmski pokrajini. Zato pa ima, kot so pokazale deželne volitve že dvakrat, precejšnje število po vsem ozemlju raztresenih somišljenikov-volilcev, ki so odločilno prispevali k izvolitvi našega deželnega svetovalec. Jasno je namreč, da ga brez glasov iz videmske in tudi pordenonske pokrajine ne bi mogli izvoliti. To dejstvo nam že samo po sebi nalaga veliko odgovornost za bodočnost. Do teh naših raztresenih volilcev bi morali najti neko pot in seveda ob njih pridobiti še druge, da bi tako lahko utrdili naš položaj v deželnem svetu. Cilj je seveda jasen, pot do njega pa zavita v meglo.

Kaj bi povedali Slovincem v Italiji ob letošnjih božičnih in novoletnih praznikih?

Vsem rojakom želim veliko osebne sreče in uspehov; želim si pa tudi, da bi znali pogledati preko osebne sreče in uspehov z nesebičnim pogledom na našo celotno slovensko narodno skupnost. Prepričan sem namreč, da je globoka podlaga za zaščito narodne skupnosti v nas samih. Utrjevanje naših društvenih, šolskih, ekonomskih, socialnih in političnih ter drugih struktur je odvisna namreč predvsem od naše osebne izbire, od našega osebnega ponosa, od tega, koliko damo na to kar smo in kar hočemo ostati. Zakonsko zaščito čakamo že štirideset let; ne smemo ne zaspati ne obupati, kot bi nekateri želeli. Z vsakdanjim žilavim in trdovratnim delom na vseh področjih bomo za našo narodno skupnost opravili koristno delo, tistim, ki nam osporavajo našo zakonsko zaščito, pa najbolje dokazali, da ne bomo nikoli odnehali v boju za naše pravice.

SZ se vrača na ženevska pogajanja

Kdor je napovedoval, da bo Sovjetska zveza nekoliko revidirala svojo politiko do Zahoda po potrditvi Ronalda Reagana na novembrskih predsedniških volitvah, se torej ni motil. Po letu dni, odkar je zapustila ženevska pogajanja o jedrskih raketah, je pristala na začetek novih pogajanj o omejitvi celotnega oboroževanja, ki bi jim moralo nekoliko zgladiti pot srečanje med zunanjima ministroma velesil Shultzem in Gromikom 7. in 8. januarja prihodnjega leta prav v Ženevi. Že sam pristanek pomeni precejšen premik s sovjetske strani, saj je Moskva v zadnjem letu večkrat zagotavljala, da ni pripravljena načeti vprašanja jedrskega orožja, dokler države Atlantskega zavezništva ne bodo umaknile evroizstrelkov.

Očitno so v Kremlju uvideli, da se jim politika trde roke ne bo obnesla. Evropske zaveznice ZDA so kljub notranjim in zunanjim pritiskom v glavnem (z izjemo Belgije in Nizozemske) vendarle dosledno spoštovale sklep NATO iz leta 1979, s katerim so se obvezale, da bodo odgovorile z namestitvijo evroraket, če SZ ne bo umaknila svojih SS 20, že uperjenih proti Evropi.

Poleg tega pa SZ sili v izboljšanje odnosov z Zahodom splošni neugodni položaj, v katerem se nahaja. V zunanji politiki ima še vedno nerazčiščene račune s Kitajsko (kamor bo sicer potoval 21. t.m. podpredsednik sovjetske vlade Ivan Arhipov), odprto vprašanje Afganistana itd. Njena novejša politika nepopuščanja je nadalje izzvala bolj ali manj prikrit odpor njenih evropskih zaveznikov, zlasti Vzhodne Nemčije, pa tudi Romunije, Madžarske in Poljske, ki je iz znanih razlogov sploh poseben problem v vzhodnem taboru.

Po drugi strani ne gre pozabiti novega ameriškega oboroževalnega programa, vključno z »Iniciativo strateške obrambe« (SDI), bolje znano kot načrt o »zvezdnih vojnah«, ki bi prisilil SZ v nove težke izdatke za izboljšanje tehnologije svojega orožja.

Kot je med drugim potrdil sedanji še nedokončani obisk vplivnega člana politbiroja KPSZ Mihaila Gorbačova v Veliki Britaniji, Moskvo posebno skrbi prav ta načrt, po katerem bi si ZDA postavile protijedrski ščit. Po vsej verjetnosti ne zato, ker bi si ZDA z njim zagotovile absolutno neranljivost. »Pravda« je že pojasnila, da bi izvajanje tega načrta »prisililo SZ k izdelavi takšnega strateškega orožja, ki bi zmo-

glo predreti ščit«. To seveda predpostavlja, da je za Sovjete ščit predirljiv, kot sicer misli tudi večina ameriških izvedencev. Izvajanje načrta pa bi vsekakor pomenilo kakovosten skok v oboroževalni tekmi, ki bi se začela širiti v vesoljski prostor. To pa bi med drugim zahtevalo ogromen tehnološki in finančni napor, ki bi očitno prizadejal težave SZ, poleg tega, da bi postavil še grozljivejši vprašaj nad možnostjo preživetja človeštva. A to je do neke mere za stratege enih in drugih obrobne pomena.

Kakorkoli že, Moskva se je že večkrat pojavila s predlogom, naj bi velesili podpisali sporazum o prepovedi vesoljskega orožja. In to posebno glasno tudi sredi letošnjega leta, ko so bili odnosi z Washingtonom najbolj napeti. Ob tem pa ni jasno, kaj Reaganova administracija v resnici misli z »Iniciativo strateške obrambe«. Prevladuje mnenje, da gre za dolgoročen načrt, od katerega bo težko povsem odstopila. Nekateri pa menijo, da jo bo Reagan uporabil kot eno svojih najpomembnejših kart na ženevski pogajalski mizi.

—□—

Prebivalci in politične sile iz Gradeža in Krmina se odločno protivijo predlogu deželnega odbornika za zdravstvo, naj se zapreta bolnišnici v obeh mestecih.

Pogled na Glinščico iz Hrvатов (Foto M. Magajna)

LAKOTA PO SVETU

Komisija za zunanje zadeve poslanske zbornice je odobrila z večino zakon o boju proti lakoti na svetu. Za zakon so glasovali predstavniki vladne večine, proti pa komunisti, demoproletarci in misovci, radikalci pa se glasovanja niso udeležili. Za enkrat zakonski ukrep predvideva 1.500 milijard lir pomoči, vendar je možno, da bodo v poslanski zbornici prispevek povišali na 1.900 milijard lir.

Jadranski zavod združenega sveta buri duhove

V preteklih dneh smo v slovenskem in italijanskem krajevnem tisku lahko brali več člankov, ki so bili v taki ali drugačni zvezi z mednarodnim šolskim zavodom v Devinu.

Zdi se namreč, da postaja vas »premajhna« za potrebe dijakov in vaščanov. Tako se namreč da razumeti iz raznih člankov in pisem uredništvu, ki jih je n.pr. objavil tržaški »Il Piccolo«.

Vendar bi ob vsem tem veljalo povedati nekaj besed s stališča Devincev, slovenskega rodu. Vsa stvar je namreč zelo značilna za okolje, v katerem živimo.

Prva točka, ki jo je vredno premisliti, je dejstvo, da je PSI uradno grajal rabo slovenščine na prvem mestu in govoru župana dr. Fonde ob obisku angleškega prestolonaslednika. Že to postavlja vso zadevo v jasno dimenzijo.

Druge pripombe so v zvezi z raznimi trditvami na javnem srečanju dne 1.12.1984 med vaščani, predstavniki zavoda in devinsko-nabrežinske občinske uprave. Tedaj smo namreč imeli vtis, da so prisotnost mednarodnega zavoda v Devinu in težave, ki nastajajo s tem v zvezi, tudi precej instrumentalizirane. Značilna je n.pr. napoved, da se bodo pobirali podpisi za ustanovitev samostojne občine Devin.

Med stvarmi, ki nas ne prepričajo, je trditev bivše poslanke Gruber Benco, po kateri naj bi verjela obljubi, da se bosta stara devinska šola in del devinskega gradu, ki je namenjen zavodu, po petih letih vrnila v uporabo vasi, oz. devinskega princa. Gre za trditev, ki ni bila tako jasna, ko smo se predstavniki devinskih slovenskih društev izražali za drugačno rešitev vpra-

šanja Zavoda v Devinu. Takrat so prav nekateri predstavniki devinskih turističnih podjetnikov pobirali podpise za »College« v Devinu, kot je danes.

Vendar v sedanji situaciji, resnici na ljubo, ne vidimo posebno dramatičnih barv. Jasno je, da prisotnost 200 dijakov in njihovih profesorjev v sicer majhni vasi prinaša določene posledice, toda te, vsaj po našem mnenju, niso tako škodljive, kot bi se dalo razbrati iz raznih pisem uredništvu italijanskega dnevnika v Trstu. Seveda, predstavnike italijanskih kulturnih in športnih društev v vasi moti prisotnost zavoda, ker kaže določeno »nepremičninsko lakoto«.

Med tistim zborovanjem je bilo slišati vzklik nekoga, da noče postati Anglež. Oglasil se je poitalijančen sin slovenske družine. To je druga plat »problema«. Na tistem javnem srečanju so posebno polna usta imeli ljudje, ki so sami prišli v Devinu. Lepa je, da so to sami tudi javno in glasno priznali. V Devinu so samo ob sobotah in nedeljah, samo v poletnih mesecih itd. Očitno je bilo, da se zanje Devin začne in konča pri Vilkotu, se pravi pri znani devinski restavraciji »Dama bianca«. Smešen in demagoški je tudi odnos nekaterih politikov do privatne lastnine.

Ne glede na nekatere umestne kritike na račun uprav in zanemarjenosti vasi, smo mnenja, da je v vasi, če le obstaja dobra volja, dovolj življenjskega prostora za vse. Za naše kulturno in narodnoobrambno delovanje, za športno dejavnost italijanskih društev, za njihove kulturne pobude in za šolsko, pedagoško dejavnost zavoda.

m. t.

PREJELI SMO:

Kaj se dogaja v Nabrežini?

»Devinsko-nabrežinska sekcija Slovenske skupnosti izraža veliko zaskrbljenost zaradi napada na priznane in ustaljene pravice slovenskega prebivalstva v devinsko-nabrežinski občini. Dejstvo, da je krajevna sekcija socialistične stranke naslovila županu pismo, v katerem kritizira župana, ker je ob sprejemu angleškega prestolonaslednika pred občinsko hišo govoril najprej v slovenščini in šele nato v italijanščini in da je to pismo v obliki okrožnice poslala vsem svojim članom, namreč odpira novo vprašanje odnosov v občini in ohranjanja pravic, ki jih slovenska manjšina v tej občini že ima.

Sekcija Slovenske skupnosti želi ob tej priliki poudariti:

— da je raba materinega jezika osnovna pravica, ki jo je treba priznati vsakemu svobodnemu človeku;

— da je v devinsko-nabrežinski občini vedno veljalo načelo, da vsak izvoljeni predstavnik lahko govori najprej v svojem jeziku in da doslej temu načelu ni uradno nihče oporekal, niti skrajna desnica;

— da sta po tem načelu dosledno delovala župana Slovenske skupnosti Josip Terčon in Drago Legiša ter tudi župani izvoljeni na drugih listah;

— da je bil spored sprejema angleškega prestolonaslednika do potankosti predčasno izdelan na sestanku na tržaški prefekturi in da je tam odbornik Bojan Brezigar, ki je takrat zastopal občino, napovedal, da bo župan govoril »v slovenskem in italijanskem jeziku«, kar jasno izhaja iz zapisnika, ki je bil izročen tudi predstavniku britanskega dvora.

Ob vsem tem sekcija Slovenske skupnosti ugotavlja, da predstavlja pobuda socialistične stranke politično nazadovanje pri načelih, ki so za devinsko-nabrežinsko občino bistvenega pomena in se sprašuje, ali tudi slovenski člani socialistične stranke soglašajo s temi stališči. Obenem sekcija Slovenske skupnosti izraža začudenje, da komunistična partija ni reagirala na ta stališča in da župan ni javno reagiral na to omejevanje svojih pravic in pravic slovenskega prebivalstva v občini.

Zaradi vsega tega je Slovenska skupnost mnenja, da ni mogoče več hliniti, da se ni nič zgodilo in je zahtevala sklicanje občinskega sveta, kjer naj bi v javni razpravi prišla do izraza stališča vseh strank o tem vprašanju. Obenem je Slovenska skupnost opozorila župana, da po zadnjih dogodkih ne obstajajo več pogoji, zaradi katerih so se, po umestitvi levičarskega manjšinskega odbora leta 1975, z izgovorom varčevanja na času, na predlog občinskega odbora tudi svetovalci Slovenske skupnosti odpovedali prevodu v slovenščino na sejah občinskega sveta, ki ga pravilnik izrecno predvideva, ter zato predlagajo, da se, začevši s prihodnjo sejo občinskega sveta, uporabi naprava za simultano prevajanje, ki jo je občina kupila prav v ta namen.

Desetletnica SLORIJA

Slovenski raziskovalni inštitut se je v teh dneh spomnil svojega 10-letnega delovanja. Ta jubilej so povezali z rednim občnim zborom, ki so ga priredili v petek, 15. decembra, v Gregorčičevi dvorani v Trstu. Deseti občni zbor in okroglo obletnico so izkoristili, da so pregledali desetletno delovanje, obenem pa se spomnili dr. Karla Šiškovica, ustanovitelja inštituta in njegovega prvega ravnatelja.

Okrogla miza o opravljenem delu pri inštitutu se je začela že v popoldanskih urah. Dolgoletni člani in spremljevalci inštituta: Viljem Černo, Vladimir Klemenčič, Janko Jeri, Stanislav Renko, Aljoša Volčič, Mirko Primožič, Vladimir Vremec in Darko Bratina, ki je tudi vodil okroglo mizo, so v svojih posegih izrazili vrsto misli o pomenu inštituta, ki je nastal leta 1974, o tem, da so nekateri, kot Čermelj, Jelinčič, Volk, Šiškovič in drugi že pred ustanovitvijo inštituta raziskovali najrazličnejša področja naše zgodovine, a tudi sodobne stvarnosti. O tem priča brošura o desetletnem delovanju Slorija, ki jo je ustanova izdala ob tej priložnosti.

Nekaj časa so posvetili tudi spomenu na dr. Karla Šiškovica, prvega ravnatelja inštituta. O njem so med priložnostno slovesnostjo spregovorili predsednik SLORIJE Aljoša Volčič, sedanji ravnatelj dr. Darko Bratina, prvi tajnik inštituta Sergij Lipovec in sedanji tajnik Pavel Stranj. V tej zvezi je bilo javljeno, da namerava inštitut s prihodnjim letom podeliti štipendijo študentom, ki bi posvetili svoje diplom-

sko delo vprašanjem, na katera opozarja in ki jih obravnava SLORI. Na spominski svečanosti so predstavili zbornik »Karel Šiškovič - znano in neznano o slovenskem vprašanju v Italiji«. Gre za publikacijo, v kateri so objavljeni številni intervjuji s Karlom Šiškovcem in tudi njegovo zadnje delo z naslovom »Prizadevanja Slovencev v Italiji v povojnem obdobju za doseg narodnih pravic«.

Godbeno društvo »Nabrežina« že tradicionalno prireja svoj **ZAKLJUČNI LETNI KONCERT** v nabrežinski telovadnici. Na letošnjem koncertu, ki bo v nedeljo, 23. t.m., ob 16.30, bo sodeloval tudi dekliški zbor »Devin«.

TRŽAŠKI PREFEKT O OBMEJNIH TABLAH

Vladni komisar dr. Marrosu je konec novembra naslovil na tržaško pokrajino, vsem šestim občinam na Tržaškem in mejni policiji pismo, v katerem pravi, da so občinske uprave dolžne obnoviti oziroma na novo postaviti table ob državni meji, ki jih je svoj čas namestila trojezično (v angleščini, italijanščini in slovenščini) anglo-ameriška vojaška uprava. Obnova tabel naj bi se po želji prefekta izvedla v duhu Osima. V pismu dobesedno pravi: »Odpraviti je torej treba angleški jezik v napisu in vsakršno sklicevanje na demarkacijsko črto, ki je danes mejna črta.«

Ostati torej mora italijanski in slovenski napis!

— □ —

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

IVANKA HERGOLD

PARACELS

(ASKLEPIJU SMO DOLŽNI PETELINA)

krstna uprizoritev

Režija: BORIS KOBAL

v soboto, 22. decembra ob 20.30 — ABONMA

RED F — druga sobota po premieri

v nedeljo, 23. decembra ob 16.00 — ABONMA

RED G — popoldan na dan praznika

Cerkev sv. Hieronima na Nanosu, okno na pročelju z letnico 1656

»Dober glas« se je izpel

V soboto, 15. t.m., se je končal glasbeni natečaj naše radijske postaje Trst A. V šestih oddajah so predstavili deset slovenskih ansamblov in kantavtorjev, ki so nastopali neposredno iz radijskega avditorija.

Pobuda je vzbudila precej zanimanja med poslušalci, posebno mlajšimi, saj so lahko tudi aktivno sodelovali ne samo s prisotnostjo v avditoriju, ampak tudi z glasovanjem, ki so ga organizirali s pomočjo kuponov. Kabaretna skupina, ki jo je vodil Igor Malalan, je tudi tokrat zbijala svoje boljše ali slabše »vice« in tako zabavala občinstvo in poslušalce.

Posebna komisija, ki so jo sestavljali Marij Čuk, Nadja Kriščak, Pavle Merku,

Marjuča Oficja in Pavel Ota, je imela precej dela, da je izbrala najboljše. Tako je bil izbran v kategoriji ansamblov za najboljšo glasbo Rino Chinese, najboljše besedilo, pesem »Svet iz kristalov« pa je napisal Henrik Gruden. Izvajal jo je ansambel Andromeda. V kategoriji kantavtorjev pa sta bila nagrajena Ivo Tul za glasbo pesmi »Noč na odru« in Rino Chinese za besedilo pesmi »Lün« - Sokol.

Občinstvo v avditoriju se je o ansamblih izreklo za TOZD Lopovi, najboljši kantavtor pa je po njegovem mnenju bil Rino Chinese. Nagrada simpatije, ki so jo podelili poslušalci z glasovanjem, pa je šla ansamblu Andromeda.

Razstava o kraški arhitekturi Sloveni in Italijani v Trstu

Pomorska postaja postaja za Trst pomembno kulturno središče, saj se tu vrstijo razstave in zborovanja, ki so pomembna za vse mesto in pokrajino.

Taka razstava je tudi v teh dneh. Pod naslovom »Casa di pietra - kamnita hiša« si lahko ogledamo vrsto fotografskih reprodukcij, od tisoč v mavcu, starih katastrskih map in miniaturnih reprodukcij kraških hiš, ki nam predstavijo bogastvo in izrazno moč kamnitih zgradb, gospodarskih poslopij, kolon, portalov, vodnjakov, spahnjenc, gankov, jert in zgorencev, baš in dimnikov, ki so tako značilni za naše kraške vasi.

Razstavo »Kamnita hiša« je pripravila tržaška pokrajina. Odprli so jo v soboto, 15. t.m., privabila pa je že precejšnje število obiskovalcev, ki si tako lahko ustvarijo mnenje o kraški ljudski ustvarjalnosti, o izrednem plastičnem smislu naših kamnarjev in kamnosekov, ki so okrasno kiparstvo (stilizacija cvetnih okrasov, »sijočega sonca«, monograma IHS, podoba Križanega itd.) skladno spojili s stavbarstvom, se pravi s funkcionalnostjo.

Razstavljene fotografske posnetke je naredila Neva Gasparro. Tržaška pokrajina je ob tej priložnosti poskrbela tudi za dvojezičen katalog. Gre pravzaprav za dve samostojni publikaciji v italijanščini, oz. v slovenščini. V njej so, ob bogatem fotografskem gradivu Gasparrijeve, objavljene še zanimive študije, ki bralcu veliko povedo glede topografskega in ikonografskega spoznavanja bivališč na Krasu. Pri pripravi brošure

znali brati tiste vrednote, ki jih hiša lahko predstavlja. Članek izzveni v smislu odgovornosti, da pri posnemanju ali obnavljanju domačih arhitekturnih prvin ne bi zašli v kič.

Naško Križnar objavlja zanimiv prispevek z naslovom »Odlomki iz materialne kulture na Krasu«. Članek je zanimiva sinteza etnografskega in gospodarskega življenja v kraški vasi. Po analizi in predstavitvi kraške vasi in hiše sledi analiza poljedelstva, živinoreje na Krasu, vinogradništva, apneničarstva in še oljarstva. Križnarjev članek je zanimivo in potrebno branje, še posebej za človeka, ki ne pozna Krasa in njegove stvarnosti. Brez tega znanja je namreč nemogoče pravilno razumevanje kraške arhitekture. Lorenzo Galluzzo piše o »Analizi in razvoju naselitvenih in stanovanjskih tipov tržaškega Krasa«. Gre za članek, ki analizira značilnost kraških bivališč. Analizo razširi tudi na širšo »aglomeracijo«, se pravi na vas. Predstavi nam značilne vrste kraških vasi.

Članek zaključuje analiza stanovanjske tipologije. Ta del je izredno zanimiv, saj nam pravzaprav predstavi tudi kronološki razvoj gradnje hiš, kar je zelo povezano tudi z gospodarsko stvarnostjo.

Gianfranco Sgubbi je svojemu članku dal naslov »Okrasni elementi v kraškem kmečkem stavbarstvu«. Članek je zanimiva razlaga in prikaz kraške ornamentalike in bogate simbolike, ki je upodobljena na vhodih, portalih, kalonah, vodnjakih, delo kraškega kiparstva. V publikaciji sta objavljeni tudi zanimivi pričevanji Augusta Černigoja in Lojzeta Spacala. Iz obeh izhaja, da je Kras s svojo domačo in obenem plastično podobo vplival na ustvarjalno rast teh naših likovnikov.

Katalog objavlja tudi posnetke in grafične rekonstrukcije kraških hiš Giorgia Schumanna, zelo dragocen pa je bogati seznam literature in drugih virov, ki so objavljeni na koncu publikacije.

Izdajo kataloga sta omogočili Hranilnica in posojilnica na Opčinah in Tržaška kreditna banka. Razstava bo odprta do 15. januarja.

M. T.

Slovenci in Italijani v Trstu se med seboj premalo poznajo, in tudi zaradi tega prihaja do trenj, ki bi jih bilo treba odpraviti z globljim posluhom za našo skupno stvarnost. Ta ugotovitev, ki ni nova, je dala pobudo za sestanek, ki je bil te dni na Opčinah in katerega se je udeležilo nekaj slovenskih in italijanskih osebnosti iz našega kulturnega sveta. Cilj sestanka je posvet o stanju, ki naj bi ga postopno izboljševali, in to na ravni zunaj strogo političnih formacij.

Pobudniki srečanja želijo ostati zasebniki, sestanek pa naj bi bil po zamisli prvi v seriji, ki naj bi bila še dolga in čedalje plodnejša. Organizatorji openskega srečanja tudi naglašajo, da ne gre za zaprto pobudo, marveč za nekaj, kar naj bi se stalno izpopolnjevalo in krepilo tudi na ravni pristopov in udeležb s strani vseh, ki jim je pri srcu nova kvaliteta sožitja na Tržaškem in tudi sploh na obmejnem mešanem področju. Pobudniki zamisli so prepričani, da bi Trst lahko postal katalizator kultur, ki se v njem srečujejo in so zgodovinsko njegov bistveni sestavni del.

NOVI ODBOR SLAVISTIČNEGA DRUŠTVA

Novoizvoljeni odbor Slavističnega društva, ki ga sestavljajo Lučka Abram, Lojzka Bratuž, Živa Gruden, Majda Kavčič, Nada Pertot, Boris Pangerc, Miran Košuta, Olga Lupinc, Marjuša Cenda, Pavle Merku, Vera Tuta, Ivan Verč in Ivanka Hergold, se je skupno z nadzornim odborom, ki ga sestavljajo Lelja Rehar, Mira Sardoč in Marko Kravos, sestal na svoji prvi seji dne 7. decembra 1984 in izvolil novo vodstvo.

Novi predsednik Slavističnega društva je Boris Pangerc, podpredsednica Lojzka Bratuž, tajnica Vera Tuta in blagajničarka Lučka Abram. Novi odbor si je tudi okvirno začrtal smernice delovanja, ki ostajajo prvenstveno na šolskem področju, aktivno in dosledno pa bo spremljal razvoj jezikovne stvarnosti med Slovenci v Italiji.

Prihodnja seja odbora Slavističnega društva bo v petek, 11. januarja 1985, ob 17. uri, v Gregorčičevi dvorani v Ul. Sv. Frančiška 20 v Trstu.

Podnanos, kamen z letnico 1694

je sodeloval odbornik za Kulturo in vprašanja slovenske manjšine dr. Zorko Harej, ki je napisal uvod v publikacijo; sledijo pa strokovni prispevki raznih strokovnjakov. Arhitekt Luciano Semerani objavlja uvodni prispevek, v katerem razmišlja in analizira podobo »kraške kmečke hiše«, obenem pa natrese še nekaj misli o kraškem arhitektu Jožetu Plečniku in o tem kaj naj pomeni kraška hiša ljudem. V njej naj bi

PROSTOR MLADIH

Obnovljeno delovanje Slovenskega kulturnega kluba

Slovenski kulturni klub ima v Trstu zelo dolgo tradicijo, saj obstaja že skoraj 30 let. Iz njega so izšli nekateri izmed najbolj znanih kulturnih in prosvetnih delavcev srednje generacije.

Toda v zadnjih letih se je dejavnost v klubu precej zmanjšala, tako da lahko rečemo, da je letos klub zaživel skoraj na novo. Vendar navdušenje med višješolci počasi raste: vsako soboto je v klubu več poslušalcev. Srednje število je zdaj okoli 25.

Uspeh mu zagotavljajo predvsem zanimiva in kvalitetna predavanja, ki jih je bilo do sedaj že sedem. Časnikar Sergij Pahor je govoril o vojni v Libanonu, inž. Marjan Jevnikar je predvajal film o ZDA in Kairu, časnikar Saša Martelanc in dijak

Peter Rustja sta govorila o Londonskem sporazumu in o 30-letnici prihoda Italije v Trst, časnikar Saša Rudolf o olimpiadi v Los Angelesu, dijaki Zavoda združenega sveta v Devinu so predstavili svojo šolo, psiholog Danilo Sedmak je govoril o javnih manifestacijah in narodni zavesti, inž. Matjaž Hmeljak in dijak Mitia Ozbič pa sta govorila o sliki in računalniku.

Prav tako kot predavanja privabljajo v Klub nove člane tudi družabni večeri. Med temi je bilo najbolj posrečeno miklavževanje.

Slovenski kulturni klub deluje v okviru Slovenske prosvete v Trstu, ulica Donizetti 3. Mentor kluba je prof. Lučka Susič.

S TRŽAŠKEGA

ŠOLSKE VOLITVE

Tudi letošnje šolske volitve, podobno kot pred tremi leti, so hotele pokazati, kako smo Slovenci trdno odločeni, da si vsaj na področju šolstva zagotovimo nekatere pravice samoodločanja. To bi v nekem smislu lahko označili za bistvo bojkota slovenskih upravičencev pri volitvah v okrajne odbore in v pokrajinski šolski odbor, medtem ko so popolnoma uspele volitve za sestavo zavodskih in področnih svetov didaktičnih ravnateljstev.

—□—

Pred dnevi je bil v Trstu občni zbor Društva »Pravnik«. Za novega predsednika je bil izvoljen odvetnik dr. Jan Godnič. Podpredsednik je odvetnik dr. Branko Agneletto, medtem ko je dosedanji predsednik, odvetnik dr. Drago Štoka postal tajnik.

SSk na Goriškem se pripravlja na volitve

Uveljavijo naj se novi, zlasti, mlajši kandidati

Pod predsedstvom Gradimira Gradnika je pred kratkim zasedal v Gorici tamkajšnji pokrajinski svet Slovenske skupnosti. Tajnik Marijan Terpin je obširno in podrobno poročal o opravljenem delu, pri čemer je zlasti poudaril prizadevanja za odobritev zaščitnega zakona. Terpin je dalje omenil, da bodo v prihodnjem maju upravne volitve. Slovenska skupnost bo nastopila v goriški občini, v občinah Steverjan, Krmin, Sovodnje in Doberdob. Nujno je, je dejal, da se delo dobro zastavi, posebno v Gorici, kjer bi lahko s podporo in v duhu travniške manifestacije Slovenci dosegli tretjega svetovalca na slovenski listi, saj je za doseg tega cilja zadnjič manjkalo le kakih 150 glasov. Ni pa dovolj, je nadaljeval strankin tajnik — da se za ta cilj zavzemajo predstavniški organi Slo-

Travniške orgle so potrebne popravila

Zal tudi med letošnjimi božičnimi prazniki velike Zaninove orgle v cerkvi sv. Ignacija v Gorici še ne bodo zadonele v vseh svojih številnih zvočnih kombinacijah in jakosti polne igre. Kakor je v tej jeseni že poročal dnevni tisk, se je njihovo stanje letos še poslabšalo, tako da so skoraj neuporabne ne samo za koncertno izvajanje, marveč tudi za preprosto spremljavo petja. Za temeljito popravilo bi bilo potrebnih okoli 34 milijonov lir, ki jih pa cerkvena uprava nima. Na deželno upravo je bilo v tem smislu poslanih več prošenj, vendar brez uspeha. V Gorici pa se je s posebnim vprašanjem obrnil na župana občinski svetovalec Slovenske skupnosti dr. Andrej Bratuž, ki žalostno stanje travniških orgel tudi sam dobro občuti, saj nanje že vrsto let redno igra ob nedeljah dopoldne pri slovenski maši.

Svetovalec Bratuž v svoji interpelaciji najprej opozarja, da se goriško mesto odlikuje s številnimi zgodovinskimi in umetnostnimi spomeniki, kamor prištevamo cerkve, palače in spomenike v ožjem pomenu besede, dolžnost mestne uprave in prebivalstva pa je, da jih ustrezno vzdržuje. Med pomembne kulturne spomenike sodi tudi baročna cerkev sv. Ignacija, ki je zgrajena v samem mestnem središču in je cilj številnih obiskovalcev. »Ta cerkev«, trdi Bratuž v interpelaciji, »ima zelo reprezentativen instrument, ki je že s svojo tehnično zgradbo največji v goriški nadškofiji.« Svetovalec nato na kratko oriše značilnosti teh orgel in opozarja, da je obnova nujno potrebna, kajti v nasprotnem primeru se zna zgoditi, da bodo popolnoma propadle. Bratuž v interpelaciji sprašuje župana, kakšne ukrepe namerava sprejeti občinska uprava, tudi v sodelovanju z drugimi javnimi ustanovami, da bi »rešili tako sijajen in pomemben glasbeni instrument v našem mestu, ki je hkrati kulturna dobrina celotne skupnosti«.

Kakor poroča Iris Caruana v svoji knjigi »L'arte degli organi nel Friuli - Venezia Giulia«. L'arcidiocesi di Gorizia«, ki je izšla v Vidmu leta 1973, so v travniški cerkvi v preteklosti že stale starejše orgle, ki jih je leta 1747 postavil zname-

niti beneški mojster Pietro Nacchini (Nakić), po rodu iz Dalmacije. Po ukazu avstrijskih oblasti so med prvo svetovno vojno odpeljali vse kovinske piščalke teh orgel, razen registrov Ottava, Voce umana in Contrabassi. V drugi polovici 19. stoletja je stare Nakićeve orgle restavriral Pietro De Corte.

Sedanje travniške orgle pa so bile postavljene leta 1931 na pobudo dolgoletnega organista v tej cerkvi prof. Emila Komela, ki je zanje tudi izdelal dispozicijo. Izdelavo velikih tromanskih orgel s pnevmatsko trakturo so zaupali tvrdki »Beniamino Zanin e Figli«. Dispozicija je naslednja:

I. MANUAL (Grand'Organo)
 Principale 16'
 Principale 8'
 Ottava
 Duodecima 2 2/3'
 Decima quinta
 Ripieno a 6 file
 Dulciana 8'
 Flauto 8'
 Flauto 4'
 Tromba 8'

dalje na 13. strani ■

—□—

KOSOVELOVA PROSLAVA V GORICI

Srečko Kosovel ni bil le nežen lirik Krasa, bil je tudi udaren slovenski fant z jasnimi pogledi na slovenstvo, ki ga je treba ohranjati in reševati odgovorno in možato. Ta misel je prišla do izraza na Kosovelovi proslavi v nedeljo, 16. t.m., v Katoliškem domu v Gorici, kjer je Zveza slovenske katoliške prosvete organizirala spominsko prireditev ob 80-letnici rojstva Srečka Kosovela. Poudaril jo je slavnostni govornik, pisatelj Boris Pahor. Prireditev se je začela z nastopom moškega zbora »Mirko Filej« pod vodstvom Zdravka Klanjščka, isti zbor pa je zapel tudi ob koncu proslave. Pel je kompozicije na besedila Srečka Kosovela, to je pa bil skoraj odmev na razstavo v hali Katoliškega doma, kjer si je občinstvo lahko ogledalo skladbe številnih slovenskih avtorjev na Kosovelova besedila.

Skupina goriških dijakov je na odru izvajala recital Kosovelovih pesmi v režiji Franka Žerjale; recital je bil izveden z elegantno izvirnostjo domiselnega in občutljivega režiserja. Med publiko, ki je to znala ceniti, je bila tudi Kosovelova sestra gošpa Tončka iz Tomaja.

—□—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE V TRSTU v sodelovanju z Zvezo slovenskih kulturnih društev in Zvezo slovenske katoliške prosvete
 v Kulturnem domu v Gorici

IVANKA HERGOLD
PARCELS
 (ASKLEPIJU SMO DOLŽNI PETELINA)
 krstna uprizoritev

v nedeljo, 6. januarja ob 16.00 — ABONMA RED A
 v ponedeljek, 7. januarja ob 20.30 — ABONMA RED B
 v torek, 8. januarja ob 20.30 — ABONMA RED C

venske skupnosti, ampak vsi tisti Slovenci v Gorici in na Goriškem nasploh, ki jim je pri srcu nadaljnji obstoj in razvoj naše narodne skupnosti.

Iz razprave je izšla volja, da se predstavništvo Slovenske skupnosti občutno pomladi, zato morajo imeti prednost zlasti mladi in novi kandidati.

Na seji so ugotovili, da bo prihodnje leto poteklo 10 let od ustanovitve Slovenske skupnosti na Goriškem. Te obletnice se bodo spomnili zelo slovesno, in sicer z akademijo v goriškem Avditoriju.

Pri razpravi so sodelovali Renzo Frandolič, Benjamin, Branko in Igor Černic, Vanda Gradnik, Hadrijan Koršič, Niko Klanjšček, Karel Brešan, Karlo Mučič, Marko Brajnik, Marjan Vižintin, Marjan Breščak in Remo Devetak.

L. Detela Čar starih božičnih zgodb

Okrog božiča je vse drugače. Četudi piha mrla burja in pada moker sneg. Božični prazniki imajo svojevrsten čar in neko skrivnostno ljubkost, ki je zagotovo povezana s svetlim in nežnim rojstvom božjega sina v skromnem betlehemskega hlevčku. Morda je v praznovanje božičnih praznikov vdrlo tudi nekaj sentimentalnega in patetičnega. V času, ko so glavne politične novice umor in rušilni nečloveški napad, pa taka sentimentalnost, če ni pretirana, skorajda ne moti več. Kdo danes, ko stanovanja ogrevajo električne peči in s toplovodi povezani radiatorji, ne bi prisluhnil prijetnemu zimskemu ščebetju Dickensovega nepozabnega »Cvrčka na ognjišču«! Anglež Dickens je namreč bil eden tistih svetovnih pisateljev, ki so znali zelo plastično ponazoriti božično počutje, ob tem pa niso bili nekritični in niso zašli v idilo neobveznih božičnih ljubeznivosti in radosti. Dickensovi božični opusi so namreč za prejšnje stoletje dokaj nenavadni, socialno motivirani in etično uravnovešeni. Kljub temu je prav v Dickensovih pripovedih dovolj božičnega čara, dovolj prasketanja toplega ognja na domačem ognjišču, dovolj svetlobe in celo pesniške privzdignjenosti: »Tudi pri nas se je bila udomačila tista nemška navada in razvada, no, saj veste, kaj mislim ... Postavljanje božičnega drevesca ... To so postavili na okroglo mizico, tako da je segalo daleč nad glave otrok ... Zelo veliko svečic smo pritrčili na njegove veje ... In seveda vse tisto, kar iz navadnega drevesa naredi božično drevo ... Okraski, lesketajoči se papir, ure, ure, pomislite, prave ure, ali pa vsaj take, ki se jih je dalo naviti, da so tiktakale in premikale kazalce ... Tudi možički so stali pod drevesom ... Pravi možički, ki si jim lahko snel glavo in pogledal v njihovo notranjost ... polno sladkorčkov in čokolad ... Prvi božiči so najlepši ... Na kaj se še danes najraje spominjam? Na veselega klovna v pisanem oblaku in na škatlo, iz katere je, če si jo odprl, skočil hudič z divjimi lasmi in rdeče žarečimi očmi ... Se danes ga vidim, tisto prvo božično drevo moje mladosti, kako kipi kvišku, v višavo, v nebo ... Prav na vrhu se na njem lesketa srebrna zvezda upanja in resnice! Tam v višavah je tisti, ki mrtvo obudi v življenje — in tisti je dober in pravičen. Veje božičnega drevesca ne mečejo nikakršnih senc! Tako smo trdili v moji mladosti. Kdor ve za to skrivnost, za to življenje brez senc, je srečen! In še ga vidim, kako kipi v nebo, kako zeleni in blešči v božični svečavi. Ni še utonilo v pozabo! Njegove iglice še vedno šepetajo iz poltome časa: Toliko v spomin na zakon ljubezni in prijaznosti, usmiljenja in sočutnosti. Toliko v spomin name!«

— Tako Dickens, ki je v »Svetonočni povesti« znal prepričljivo naslikati božično spreobrnjenje sebičnega trgovca Scroogea, ki ni poznal ne ljubezni in ne sočutnosti. Scrooge je primer človeka »moderna časa«, ki je običal pri računih in bilancah, obrestih in terjatvah ter ne pozna ne petka in ne svetka. Ta pridobitnik zato takole modruje o božiču: »Denarne zadeve morajo biti urejene in v popolnem redu ... Tu ne pomaga nikakršen božič ... Mislite, da mi bo božiček v naslednjem letu rezal kruh? Ko bi bilo po mojem, bi vsakogar, ki mi želi 'srečen božič', pri priči vrgel na cesto!«

Popolnoma v svojem svetu pa je Dickens še-le tedaj, ko ožigosa nesocialno vedenje svojega

časa, težko in klavrno stanje v takomenovanih hiralnicah, sirotišnicah in prisilnih delavnicah, ki so bile tipične institucije tedanjega časa. Prav trgovec Scrooge je tisti, ki vedno znova sprašuje, ali je zakon o revežih še v veljavi ... »Za te elemente je država pripravila sirotišnice in hiralnice!« ... Scrooge za take elemente ne more namreč ničesar prispevati: »Da bi se tisti lenuhi, pijanci in brezdelneži s težko prisluženim denarjem urejenih in poštenih ljudi še redili!«, ogorčeno izjavlja.

Sele notranji duhovni pretres je tista odločilna življenjska prelomnica, ki tega nesocialnega trgovca pripelje na območja dejansko doživete človečnosti ...

Dickensove »Božične zgodbe« so še danes zelo priljubljene — in to ne le na angleškem jezikovnem prostoru, temveč po širšem svetu. Pred drugo svetovno vojno je angleški pisatelj Hugh Walpole napisal celo novelo, v kateri je na nov način obudil čar Dickensovega božičnega duha in znanega angleškega pisatelja sto let po njegovi življenjski poti povedel kot dobrega »božička« nazaj v moderni London.

Pri Francozih je bil Alphonse Daudet med tistimi pripovedniki, ki so božične praznike znali osveteliti z novimi literarnimi prijemi in v drugačni perspektivi. V noveli »Tri tihe maše« je ta leta 1841 v Nimesu rojeni pisatelj opisal božično pregreho nekega duhovnika, za katero mora odgovarjati v večnosti. Socialnokritični ruski pripovednik Maksim Gorki je božični čas dojel dokaj »ateistično«, torej predvsem na ploskvi realnega političnega in socialnega življenja. Vendar je v njegovi noveli o božiču beračev in sirot, ki jo je naslovlil »O dečku in deklici, ki nista zmrznila«, še neka druga resnica bivanja, daljni odsev božičnega vzajemnega sporočila: »Poglej si te pritepence ... Tatove ... Vojake ... Mornarje ... Furmane ... Cipe ... Haha ... In tu je še bolj umazano, kot pri nas doma ... Kljub temu je toplo ... Zelo toplo ... Pa prijetno ... Tako je tudi prav ... Saj je božič!«

Skorajda ni pomembnejšega pisatelja, ki se na ta ali oni način ni soočil z resnico božičnega sporočila in s posebnim zvenom božičnega časa. Pri Nemcih so bili Heinrich Böll, Günter Grass, Peter Handke, Hermann Hesse, Günter Eich, Bertolt Brecht, Franz Kafka, Rainer Maria Rilke, Georg Trakl in drugi med tistimi mojstri peresa, ki so tudi božič živo in plastično doživeli. Tudi

orumeneli papirji nemške literarne zgodovine pričajo o svojevrstni privlačni moči božičnih praznikov, o katerih so v prozi ali pesmi spregovorili sloviti Goethe in med ljudstvom priljubljeni Johann Hebel ter seveda pomembni oblikovalci in preoblikovalci duhovnega življenja Martin Luther, Abraham a Santa Clara in drugi. Literarni dokumenti o božičnih praznikih in božičnem sporočilu bi zapolnili več debelih knjig.

Pomislimo samo, da božični čas ni ušel niti mimo revolucionarke Rose Luxemburg, ki je decembra 1917 pisala iz zaporja prijateljici in sobojčnici Sophie Liebknecht: »Tudi letos sem si tu v zaporu oskrbela božično drevesce. Prinesli so mi majhno, siromašno smrečico z manjkajočimi vejami, ki je res ne morem primerjati z landskim drevesom. Ne vem, kako bom nanj pritrčila svečke, ki sem si jih nabavila. To je že moj tretji božič v zaporih, ampak ne bodite žalostni! ... Sem mirna in vedra kot vedno ...«

Tudi kot levičarji in prekocuhi ožigosani pisatelji in filozofi so se hoté ali nehoté morali soočiti s skrivnostjo rojstva Odrešenika sveta. Vladimir Majakovski, Jean-Paul Sartre in drugi so osuplo ali pa z zaspanim spominom na otroške dni obstali pred močjo božičnega časa, kateremu se v krščanskem svetu ne more nič duhovnega in nič materialnega zoperstaviti.

V slovenski književnosti so mnogi pisatelji božiču posvetili zanimive strani svojega dela. Od Janeza Trdine in Frana Erjavca preko Josipa Stritarja, Ksaverja Meška, Franca Saleškega Finžgarja, Silvina Sardenka, Ivana Preglja, Franceta Bevka prav tja do Otona Zupančiča, Prežihovega Voranca in sodobnih pisateljev segajo prispevki slovenskih mojstrov lepe besede o božičnem enkratnem duhovnem sporočilu. Veliki Ivan Cankar je bil med tistimi, ki je ta nenavadni, ponotranjeni in v bistvu duhovno svetli čas nekonvencionalno doumel. V noveli »V samotni« je na primer predstavil drugo stran božičnega časa, božič trpečih, osamljenih, razočaranih in umirajočih. Na smrt bolna kmetica Lužarica umira prav v božičnem času, v to njeno težko umiranje pa vdira njena blodna vizija o srečni vrnitvi izgubljenega in propadlega sina, ki se »pripelje naproti v zaprtem vozu ... S parom konj. In zameti se bodo razmikali in topili pred njim ...«

Da. Božič, kot ga predstavljajo svojim bralcem pesniki in pisatelji, ni vedno idiličen božič. Kljub temu je tudi najhujši in najbolj trpek božič praznik svetlega upanja, dan, ki te napolni s tiho, a žarko radostjo. Veliki božični duhovni dogodek nas pretrese in pogodi. In božično drevo spet in »še kipi v nebo, zeleni in blešči v božični svečavi,« kot pravi veliki angleški pisatelj Charles Dickens. Njegove zelene iglice namreč še zmeraj šepetajo iz poltome časa: »Toliko v spomin na zakon ljubezni in prijaznosti, usmiljenja in sočutnosti. Toliko v spomin name!«

—□—

Deželni svet Furlanije - Julijske krajine je odobril proračun za prihodnje leto. V razpravo sta med drugimi posegla slovenska svetovalca Drago Štoka in Boris Iskra. Oba sta se dotaknila tudi vprašanja celovite zaščite slovenske narodne manjšine in poudarila, kako je nujno, da parlament čimprej odobri ustrezne zaščitne norme.

Božična ljudska pesem v Devinu

Devin se lahko ponaša z enim najstarejših zapisov ljudske božične pesmi na Slovenskem. To je pesem »Ta svetla zvezda«. Objavil jo je redovnik Gregorij Alasia da Sommaripa v svojem znamenitem slovarju »Vocabolario italiano e schiauo«, ki je izšel leta 1607 v Vidmu.

Gotovo pa ni bila to edina božična pesem, ki so jo peli v Devinu in okoliških vaseh. Pri starejših ljudeh je ostalo v spominu, da so v vasi pred prvo svetovno vojno še peli stare božične pesmi, ki jih danes ne poznamo več.

Devinski skavti smo med zbiranjem ljudske ga blaga in drugih zanimivosti poslušali in posneli tudi božično pesem, ki je sicer poznana po

Oh, Jožef moj,
naj grem s Teboj,
prerokovano je tako,
da v betlehemski štalci,
Zveličar rojen bo.

(Ustno nadaljuje pripoved o tem, da sta hodila »Tri dni in enega pu. Prideta v Betlehem in trudna iščeta prenočišča pri zlahti.«)

Oh, Jožef moj,
bejž brž iskat,
ne pusti me tod dol vostat,
ker od hoje sva trudna obo,
počivat bi rada šla.

Oh, Jožef moj,
da bo le en kraj,
samo da ne bo pod nebom fraj,
ker ta zimski čas,
je velik mraz,
se bo Bog usmilil čez nas.

(... Spet sledi ustna pripoved, da najdeta štalico, v njej so jasl in vol. Zadnja kitica pa se glasi...)

Oh, Jožef moj,
rodila sem kralja nocoj,
kateri je ustvaril celi svet
in odrešil ga bo spet.

Priloženi notni zapis je samo osnovna melodija pesmi, kateri ljudski pevec sproti prilagaja besedilo.

Kljub okrnjenosti je pripoved zelo jasna. Prva pevka, gospa Marija, nam je povedala, da so jo včasih peli tako, da so prvi stavek peli vsi, Jožefa in Marijo pa dva samostojna glasova. To bi mogoče kazalo, da je ta pesem bila božična kolednica. Ko pa je šlo v Devinu koledovanje v pozabo, se je še vedno ohranil tak delno »dramatiziran« način petja. Da je ta možnost precej verjetna, nam potrjuje tudi dr. Karel Strekelj v III. zvezku znamenite zbirke »Slovenske narodne pesmi«, ki je izšla v Ljubljani v letih 1904-1907. Strekelj namreč uvršča inačice te pesmi med božične kolednice.

Devinska pesem je najbolj blizu kolednici, ki jo je zapisal Gašpar Križnik v Motniku. Strekelj jo objavlja pod zaporedno številko 4775. Sam zapisovalec je pripisal, da jo je napisal po narekovanju in ne po petju. Mi pa smo imeli srečo in če je naše besedilo, kot pravita pevki, okrnjeno, ga bogati in mu daje pravo dimenzijo melodija.

Čeprav je pesem po svoji zgradbi preprosta, je vedno presenetljivo izrazno močna. Cutiti je, kako so naše babice in dedje znali svoje globoko versko čutenje, naraven okus, domišljijo in obenem smisel za nevsiljiv poduk strniti v pesem, ki je lep primer ljudske ustvarjalnosti.

Taka pesem lahko tudi nam, ljudem potrošniškega časa, veliko pove. Ob večkrat kičastih in puhlih izdelkih, tudi glasbenih, našega časa, nas spet postavi v pravo, naravno dimenzijo, naravnega odnosa tudi do božične skrivnosti.

Ena zapoved je pršla

širšem slovenskem prostoru. Le malokje, razen v Benečiji, pa jo še pojejo. Gre za inačico legendarne pesmi, ki se začne z verzom »Od kralja Avgusta ena zapoved je pršla«, ki obogatena z bogato ljudsko domišljijo, pripoveduje evangeljsko zgodbo o Kristusovem rojstvu.

Ob dveh različnih snemanjih sta nam jo le z manjšimi notalnimi variacijami zapeli sestre Marija Mervic Legiša in Gina Mervic Tinta. Obe sta se jo naučili od mame Jožefe Klarič Mervic.

Prva nam je pesem zapela gospa Marija, ki nas je opozorila, da bi mogoče njena sestra Gina znala vso pesem. Toda tudi mlajša sestra se pesmi ne spominja v celoti. Zapela nam je le prve tri kitice, ostalih pa se ob prvih spominja gospa Marija.

Ob prepisu smo dobili naslednje okrnjeno besedilo:

Od kralja Avgusta,
ena zapoved je pršla,
da se mora ves svet popisat,
tudi Jožef z Marijo.

Oj, moja Marija,
Ti le ostani doma,
ker Tebi v takem stanu,
se rajža ne rajma.

A, Jožef moj,
naj grem s Teboj,
prerokovano je tako,
da v mestu Betlehemu
Zveličar rojen bo.

Na rajžo se napravljata,
med sabo pogovarjata ...

Oh, moja Marija,
Tebe hnogam hodit
je težko,
Tebe oslička jezdit,
bi bilo pretežko.

Jožef nazaj pride,
ves s solzami obdan,
da še govorit ni mogel,
.....

O, Jožef moj,
nič ne staguj,
za božjo voljo pust' nocoj,
ker ta zimski čas,
je velik mraz,
se bo Bog usmilil čez nas.

Oh, moja Marija,
zunaj za no štalico vem,
če bi šla midva notri,
pa zmisli jo ne smem.

Dr. Jakopin predaval v Vidmu

Videmska univerza postaja vse bolj pomembno središče za slaviste in sloveniste. To nam potrjuje tudi predavanje, ki ga je 12. t.m. priredil Inštitut za vzhodnoevropske jezike in literature. Gost inštituta je bil ljubljanski jezikoslovec prof. Franc Jakopin, ki je govoril o temi »Slovanske izposojenke v slovenskem knjižnem jeziku«. Predavanje je opozorilo poslušalce na nekatere besede, ki so se med nami popolnoma udomačile, a smo jih dobili iz ruščine (čustvo, odličien), iz češčine (geslo, pivo, naslov idr.). Izposojenke najdemo že v prvih zapisih v slovenščini.

Jakopin je v svojem predavanju temeljito obdelal zgodovinsko dokumentacijo slovanskih izposojenk. Zelo dragoceno gradivo za podobne jezikovne analize so predvsem slovarji. Govornik je dejal, da težimo

Slovenci za tem, da bi izposojenke nadomeščali s slovenskimi izrazi. To se nam skraj v celoti posreči, ko gre za izposojenke iz ruščine ali češčine, vedno bolj pogoste pa so izposojenke in besedne zveze, ki jih knjižna slovenščina pobira iz srbohrvaščine.

Uglednega predavatelja, profesorja na ljubljanski univerzi, je predstavila prof. Neva Godini.

—□—

Predsednik republike Pertini je v torek, 18. t.m., sprejel na Kvirinalu Nobelovega nagrajenca za fiziko, Gorčana prof. Carla Rubbio. Odlikovanca je predsednik zadržal na kosilu, na njegovo čast pa je simfonični orkester Italijanske radiotelevizije priredil koncert. Na slovesnosti je bil prisoten tudi goriški župan Scarano.

ŠE O GLASBENIH OBLETNICAH

V tem, počasi se iztekajočem letu se je glasbeni svet poleg 300-letnice rojstva J. G. Waltherja spominjal obletnic še nekaterih pomembnih glasbenikov. Tako je obeležilo 525-letnico rojstva Paula Hofhaimerja, 250-letnico smrti orglarja Andreasa Silbermanna, 200-letnico smrti Giambattista Martinija, 175-letnico rojstva Felix Mendelssohn-Bartholdyja ter 175-letnico smrti Josepha Haydna in Johanna Georga Albrechtsbergerja.

V Radstadt (Tauern) leta 1459 rojeni Paul Hofhaimer se je učil pri organistih v Salzburgu. Služboval je v Grazu, Innsbrucku in Augsburgu. Zaradi zaslug je bil enako kot Conrad Paumann proglašen za viteza in povzdignjen v plemiški stan. Od l. 1519 do smrti 1537 je bil organist v Salzburgu. Njegova vokalna dela so že slogovno renesančno obeležena, a za mojstrove instrumentalne skladbe bi še veljale kasno gotske ornamentalne posebnosti. Za organiste je posebno zanimivo dejstvo, da je za izvedbo cantusa firmusa že predvidel pedal. Paul Hofhaimer je danes pravilno ovrednoten po zaslugi monografije Hansa Joachima Moserja iz l. 1929. Isti muzikolog je pred 23 leti izdal tudi dragoceno študijo o orgelski romantiki.

Marca letos je minilo 250 let od smrti l. 1678 rojenega Andreasa Silbermanna, starejšega od obeh znamenitih bratov orglarjev. Ko prebiramo literaturo o Bachovi orgelski glasbi, večinoma naletimo na ime Gottfrieda Silbermanna, ki je deloval na Saškem in zgradil v tej deželi blizu petdeset orgel, med katerimi zavzemajo posebno pomembno mesto orgle v Freibergu in one v dvorni cerkvi v Dresdenu. Ko je delal na zadnjem glasbilo, ga je doletela smrt. Umrl je kot žrtev poklica zaradi zastrupitve s svincom. Dresdenski Silbermann, kot bi lahko imenovali Gottfrieda, od čigar rojstva je lani minilo 300 let, je umrl tri leta za svojim velikim sodobnikom Bachom v starosti sedemdesetih let. Za svoje velike dosežke s področja orglarske umetnosti se je moral v marsičem zahvaliti svojemu starejšemu bratu Andreasu, ki mu je bil učitelj in vzornik, delavnico pa je imel v Strassburgu, kjer je ži-

vel od l. 1703. Tu je zgradil večino svojih glasbil (okoli 30). Brata sta sredi drugega desetletja 18. stol. zgradila vsak svojo veliko orglarsko umetnino: Andreas orgle v katedrali v Strassburgu s 40 registri, Gottfried pa glasbilo v stolnici v Freibergu s 45 pojočimi registri. Albert Schweitzer je bil ves zaverovan v zvočno lepoto katedralnih orgel v Strassburgu. Do tu segajo korenine kasnejšega t. im. »orgelskega gibanja« iz začetka našega stoletja.

Življenjska pot Giambattista Martinija je bila vsaj na zunaj dokaj preprosta. Živel in deloval je v Bologni, kjer se je l. 1706 rodil in kjer je pred 200 leti tudi umrl. Skoraj šestdeset let je bil regens chori bazilike San Francesco v tem mestu. Samostanski mir, ki je blagodejno vplival na ustvarjanje številnih likovnikov, naj omenim vsaj Fra Angelica, je očitno prijal tudi frančiškanskemu skladatelju Martiniju. V miru ga je začasno zmotil mladi W. A. Mozart, ki si je želel pri slavnem teoretiku pridobiti temeljito znanje kontrapunkta. Martini je bil namreč vsestransko podkovan glasbenik. Bil je spreten organist, čembalist, pevec, violinist in dirigent. Kot skladatelj je obvladal vsa področja glasbenega ustvarjanja.

Felix Mendelssohn-Barthold, ki se je rodil pred 175 leti in umrl komaj 38 let star, je širokemu krogu ljubiteljev glasbe znan kot avtor svatbene koračnice in scenske glasbe k Shakespeareovi komediji »Sen kresne noči«. Poznavalci romantike cenijo njegov violinski koncert, nje-

gove simfonije in »Pesmi brez besed«, ki so pravi biseri iz zakladnice klavirske literature. Odkar je netolerantna obsedenost Bachovih malikovalcev med organisti nekoliko popustila, je v teh krogih poraslo tudi zanimanje za romantična orgelska dela, tako tudi za Mendelssohnove sonate, preludije in fuge. To je vsekakor paradoksalno, če vemo, da je bil prav Mendelssohn začetnik Bachove renesanse. Oratorija Paulus in Elias dobro ilustrirata izvrstno skladateljevo poznavanje Bachovega sloga.

Zadnja med letošnjimi slavljenici J. G. Albrechtsberger in J. Haydn spadata v krog in obdobje t. im. dunajske klasike. Albrechtsberger mu je utrjeval temelje s svojim obsežnim teoretskim znanjem, a Haydn je bil najstarejši med tremi protagonisti, h katerim moramo prišteti še Mozarta in Beethovna. Če je slednji izjavil, da je vsaka prava cerkvena glasba napisana v Palestrinovem slogu, je to nedvomno v precejšnji meri tudi zasluga pouka pri Albrechtsbergerju, ki ga je bil Beethoven deležen. Ko sta v stare sloge zaverovani Albrechtsberger in plodoviti Haydn, ki je zapustil preko 100 simfonij, številne opere, koncerte, violinska in klavirska dela, maše in dva oratorija, v katerih se zrcalita njegova globoka religioznost in osebna dobrota, v nemirnem l. 1809 umrla, je mladi Beethoven v svojem gigantskem ustvarjalnem zagonu že krčil pota novemu romantičnemu stilnemu obdobju.

A. S. Puškin je v pesmi zaradi bolečih spominov tožil, kako počasi mu potekajo dnevi. Omenjene obletnice nas nasprotno opozarjajo in tolažijo, kako hitro minevajo stoletja.

Hubert Bergant

Irena Žerjal: Alabaster

V današnji motorizirani dobi, ko drvimo za časom, ko človek še samega sebe ne razume, ne ve, kaj si želi od življenja, nam je gotovo težko približati se pesnikovemu svetu, razumeti bistvo njegove poezije, zlasti če gre tu za moderno poezijo. Pesnikov, ali vsaj tistih, ki si domišljajo, da so pesniki, je veliko, njihovi verzi pa so večkrat nedostopni za preprostega zemljana. In da se ne bom predolgo spuščala v frazarjenje o sodobni poeziji, do katere sploh ne utegnem imeti kakega osebnega odnosa, bom kar brez obotavljanja prešla v pesniški svet Irene Žerjalove, ki tokrat stopa med nas z novo pesniško zbirko ALABASTER. Da je Žerjalova že veliko ustvarila na literarnem polju, temu lahko z gotovostjo pritrdimo, saj je v petnajstih letih izdala pesniške, prozne in dramske tekste, občasno pa je sodelovala tudi v številnih literarnih revijah, od Zaliva, Mosta in Kapelj do Prostora in časa, Dialogov, Mladike in Nove mladike. Zdaj pa je pred nami ALABASTER. Kaj se skriva v tem naslovu? Ali je mogoče v tem bolj ali manj dragocenem kamnu ključ za razumevanje njene poezije? Po bežnem prelitanju teh verzov opažam, da se v njih skriva človekova stiska, beg iz vsakdanjosti, zatekanje v kozmos, končno pa sledi spoznanje, da je naše življenje le vredno, da ga živimo.

Pesmi so razvrščene v pet razdelkov. V prvem Pesmi z ulic na strmini je v središču človek, ki se znajde v vrtincu življenja in se v svoji stiski vsaj za hip spomni na Boga ali za trenutek obstoji v spominih. To pa je le bežen skok v preteklost, kajti življenje se vije dalje, človek mora težiti za življenjskim smislom, iskati mora resnico:

»Človek gre na pot,
da bi se rešil zmot,
da bi spet stopil na ta tla
odkrivat zgubljeni raj.«

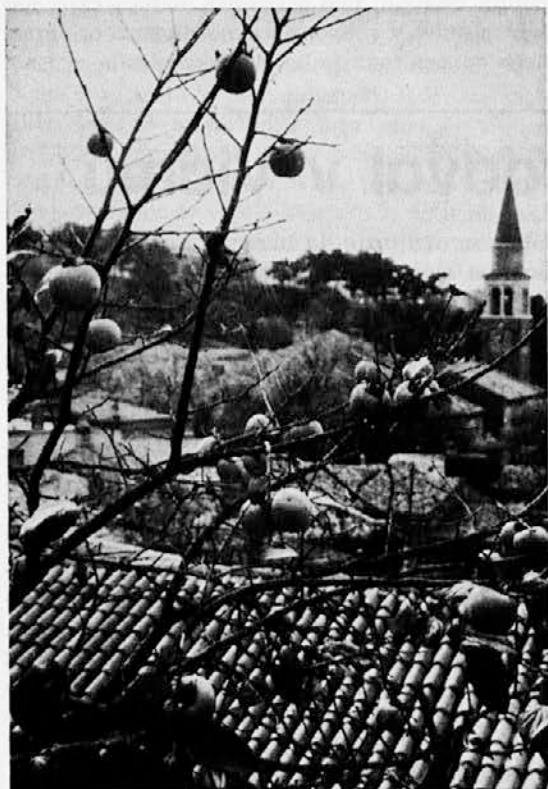
Pa čeprav bo v tem iskanju naletel na razočaranje, na prevaro, mora s pogumom dalje.

Človek — turist na zemlji — hrepeni po materialnem udobju, po zabavah, želi si potovanja v neznane dežele, kaj pa potem? Mogoče pa bi njegovemu duševnemu nemiru koristil le kratek sprehod, da bi tako lažje razmislil o svojem »jaz«. V vsakdanjem življenju je to bitje pravi suženj sodobnih mehanizmov, sličen je robotu, ki z enakomernim ritmom pritiska na gumbe; ali je v takem svetu sploh še vreden, da se imenuje ČLOVEK? Naše življenje je kot reka, ki s svojim tokom dere dalje, ne ozira se nazaj, za nami bodo zrasli novi rodovi, o nas bo mogoče ostal le spomin.

V drugem razdelku BIC in čas pa nas kar obsipajo dragoceni kamni, smaragd, opal, rubin, ki pa nikakor ne presegajo dragocenosti življenja. Morda pa pesnici pomenijo simbol materialnega bogastva, morda ... Pa kaj bi človek koprnel po tem nesmiselnem materializmu, to mu gotovo ne pomeni rešitve iz notranje razbolelosti. V objem čudovitih, naravnih biserov, v svet macesnov, jelk, arnik stopi človek v ciklu Murva. Drevo, simbol življenja, raste in se širi, med njegovimi vejami pa se prepleta skrivnostni svet: vanj nam je dostop otežkočen:

»A zdaj se košati,
čmrlji prezlati plešejo,
menda razdrapano kolo.«

dalje na 11. strani ■

Ob krstni predstavi Paracelsa Ivanke Hergold

Po Jančarjevem Arnožu, ki smo ga pred nedavnim gledali v abonmaju Slovenskega stalnega gledališča v Trstu, ponuja Ivanka Hergold s svojim gledališkim prvcem novo posrečeno didsidentsko figuro, ki je postavljena še dlje v zgodovino, na samo prelomnico starega in novega veka.

V podnaslov igre je avtorica postavila besede, ki naj bi jih po Platonu izrekel Sokrat pred smrtjo: »Asklepiju smo dolžni petelina«. Smo tudi mi, ljudje, kaj dolžni Paracelsu? Na to vprašanje odgovarja igra Ivanke Hergold.

Cerkev v Krajni vasi, okno z letnico 1716

V primerjavi z Jančarjem, kjer smo sledili spopadu posameznika z družbo, je Hergoldova postavila Paracelsa v konflikt z oblastjo. S tem pa se je verjetno oddaljila od realnosti zgodovinskega trenutka, poenostavila njegovo novatorstvo in zožila njegov delokrog, saj je osredotočila dogajanje v spopad z oblastjo (cerkveno in posvetno) in ne v Paracelsove za tedanje čase utopične zamisli o spremembi družbe same. Res, da je Paracels ostal v zgodovini predvsem kot kemik, alkimist in zdravnik, ki je postavil temelje zdravljenju s kemičnimi pripravki, toda bil je tudi nepomirljivi raziskovalec ostalih vzrokov zla v človeškem življenju. In prav te ideje o socialno-etični preosnovi človeške družbe, ki naj bi slonela na najvišji moči inteligence, torej ljubezni, so bile za tedanje družbo povsem nesprejemljive.

Zakaj torej konflikt z oblastjo in ne z družbo? Morda je vzrok v zgodovini našega naroda, ko smo bili dolgo Slovenci le raja, ukazovali pa so nam drugi, morda pa zato, ker oblast zdaj imamo in z njo nismo povsem zadovoljni.

Dogajanje je avtorica postavila v Basel in to v dobo, ko je v mestu divjala epidemija sifilisa. Uradna medicina je bila brezmočna in se izgovarjala, da gre za božjo kazen za pregrešno spolno življenje. Toda Paracels je našel učinkovito zdravilo, bolnikov je bilo pred njegovimi vrati

vedno več, kar je vzbujalo nevoščljivost in jezo pri medicincih. Bolezni je ozdravil tudi kanonika, ki so ga bili zdravniki že zapisali smrti. Toda za zdravljenje mu nihče ni hvaležen, še najmanj pa kanonik sam, ki je v bolezni videl božjo kazen za lastne grehe, v Paracelsu pa satana, ki ga postavlja pred novo težko preizkušnjo. Tudi sloviti humanist Erazem Rotterdamski, ki ga je sicer priporočil baselski univerzi, ga v ključnem trenutku spopada z oblastjo pusti na cedilu. Učenci in študenti ga zapuščajo, v izgnanstvo bo odšel sam in se izognil s tem aretaciji.

Delo je s skrbnim pristopom zrežiral Boris Kobal s sodelovanjem dramaturga Aleksandra Zorna, ki je tokrat prvič sodeloval z našim gledališčem, in lektorja Jožeta Faganela. Režijski koncept pa je morda nekoliko preveč poantiral histerijo glavnega junaka s skoraj akrobatskimi preskoki psihološkega vrenja, kar se je marsikdaj preneslo na soigralce.

Z umirjenejšim pristopom bi verjetno predstava kot celota pridobila, tako pa je prvi del dokaj zaostajal za izrednim drugim delom, kjer so prišle na dan mnoge še nepoznane kreativne zamisli mladega režiserja in igralske sposobnosti članov naše gledališke hiše.

Posebno pohvalo zasluži res izvrstna in domiselna scena Marjana Kravosa, kar v polnem velja tudi za kostume Marije Vidau.

Naslovno vlogo je kril Vladimir Jurc, ki je zahtevno nalogo v celoti dobro opravil, njegov asistent je Tone Gogala, ki je razgrnil vso notranjo tesnobo, ko za kanonikov denar prodaja

svojega mojstra. Zelo prijetno figuro postarane- ga služabnika je podal Silvij Kobal, trojico profesorjev medicine igrajo Adrijan Rustja, Stojan Colja in Alojz Milič. Morda nekoliko preostro kanonikovo sestro je poustvarila Mira Sardoč. Presenetljivo dobro je svojo prvo vlogo na profesionalnem odru odigral Andrej Pisani kot študent medicine. Jurij Souček bo s svojo kreacijo kanonika še dolgo ostal v spominu, saj je bil v svoji igri vedno dosleden. Igralski ansambel je pomnožil režiser Jože Babič, tokrat kot igralec v vlogi Erazma Rotterdamskega. Njegov nastop je tak, kot da bi avtorica nalašč zanj napisala to vlogo.

Predstava je lepa, tekst tekoč, tako da lahko od avtorice pričakujemo še mnogo dobrih odrskih del.

Saša Rudolf

—□—

IRENA ŽERJAL: ALABASTER

■ nadaljevanje z 10. strani

Nekoliko bližje so nam pesmi iz cikla Plebejsko krilo. Srečamo se tu z znancom, s prijateljem, z njim se lahko pogovorimo (ne le po telefonu), odkriti skušamo to, kar nas teži. Izmenjava misli, skupno obujanje spominov, kratka izpoved o sodobnem svetu, pa oba se razideva z obogateno dušo.

Zbirko končujejo Balade, iz katerih brije oster, leden mraz; v njih zaman iščemo človeško toplino ali prijateljske vezi. Cutimo se tako od tuje svetosti, življenju, človeku.

Tako se je torej pred mojimi očmi razprostrl pesniški svet Irene Žerjalove; v njem je ostalo še veliko skrivnosti, do katerih nisem našla prave poti, mnogo vprašanj brez odgovorov, a kaj hočemo? Taka je pač danes sodobna poezija.

Majda Cibic

Izšel je letošnji »Zaliv«

Sredi decembra je izšel letošnji »Zaliv«. V branje revije-zbornika nas uvede govor, ki ga je imel pisatelj Boris Pahor v Mavhinhah ob Slovenskem taboru, ki ga je priredila Slovenska skupnost ob 40-letnici požiga štirih vasi devinsko-nabrežinske občine. Gre prav gotovo za primeren uvod v »Zaliv«, saj so v njem obnovljene stalnice Pahorjevega razmišljanja, kar gotovo daje reviji svojstven pečat.

Sledi nekaj avtobiografskih strani. V italijanščini jih je napisal klaretinec Franc Husu in jih »Zaliv« objavlja v slovenskem prevodu. Husu nas povede v čas svoje mladosti, to je v čas fašističnega terorja, ko se je moral vsak dan odločati za slovenstvo. Iz avtorjevega pričevanja izhaja, da je fašizem živ tudi po svojem padcu. Franc Husu pravi: »Fašizem in žegnana voda! Nenaraven in absurden konubij. Pa je vendar obstajal, in videti je, da se smrti trdo živo upira.«

Prof. Jošt Zabkar se v prispevku »Rekvjem za brata« spominja svojega brata, nadškofa in nuncija Jožeta B. Zabkarja. Gre za zanimiv spis, ki nam prikaže življenjsko pot tega uglednega cerkvenega dostojanstvenika.

Rebulove 60-letnice se Pahor spominja na zelo oseben način. Objavlja namreč oceno njegove prve knjige »Devinski sholar«, ki pa je takrat, leta 1954, ni natisnil. V oceni se je Pahor obregnil ob našo majhnost, ki ni bila sposobna, da bi pisatelju tiskala knjigo, ampak so jo tiskali »naši srednješolci tako rekoč s svojimi sredstvi«, saj je »Devinski sholar« izhajal v »Literarnih vajah«.

Viktor Blažič objavlja razmišljanje ob izidu Pahorjevega romana »V labirintu«. Boris Pahor se v zanimivem članku spominja tudi 100-letnice rojstva Josipa Godine-Verdelskega.

Magda Jevnikar objavlja prispevek, ki je med črtico in dnevniškim zapisom z naslovom »Vrnitev«. Ivo Jevnikar je napisal zanimiv članek, v katerem seznanja bralce o rezultatih dvodnevne javnega posveta v Evropski palači v Strassburgu, ki je veljal kot priprava za oblikovanje posebne Evropske listine o deželnih in manjšinskih jezikih. Pod naslovom »Evropska križpotja« lahko preberemo bogate, zelo osebne in literarno odlične dnevniške zapise Borisa Pahorja.

Proti koncu zbornika se vrstijo drugačni zapisi. Pod rubriko »Kaj pišejo drugi« objavlja revija ponatis članka Spomenke Hribar »Narod, nacija in nacionalizem - tihe groznice«, ki ga je priobčila »Nova revija« 19./20., konec lanskega leta. Rubriko »Fleši o novih knjigah« častno začneja »Tigrova sled« Dorčeta Sardoča, sledijo pa zapisi najvidnejših knjig, ki so izšle letos pri nas, a tudi izven naših narodnih in kulturnih meja. Pod naslovom »Dokumenti« objavlja »Zaliv« dve pismi nuncija Jožeta Zabkarja. Pismi sta iz leta 1971, v njih pa je govor o medvojni dogodkih.

»Svobodna tribuna« je tudi tokrat bogata. »Zaliv« se v tej številki poslavlja tudi od treh vidnih mož. To so Josip Merku, dolgoletni sodelavec »Zaliva«, Franc Jeza in še dr. Anton Kacin. Omenjamo dalje odprto pismo Vinku Ošlaku, pripis na račun Vidmarjevega govora o Kocbeku kot o »zmeđeni duši«, zapis ob 60. obletnici Kluba slovenskih študentov na Dunaju

M. T.

MAGDA JEVIKAR

SODOBNI LABIRINT

Knososova palača, Festos - zarja in hkrati zaton tiste kulture, ki je znala združiti v sebi življenjske sokove iz Evrope, Azije in Afrike.

Ko se je Alfred sprehajal med stebri živih barv, ko je z roko drsel po alabastru in so mu freske pripovedovale o mitih pradedov, še slutil ni, da se bo njegovo bivanje na Kreti nevarno zasukalo. Prispel je bil kot turist: radoveden in dovzeten za vse novo, začaran ob razponu stoletij, ki so se mu drobila v pesek in ga brez pregrad odnašala tja nazaj v čas velikega Minosa.

Prizori na vazah, na stenskih slikah, a tudi samotnost kraja — vse mu je govorilo o naravi, o njenih lepotah, o mirnem življenju (Krečani so namreč živeli v neutrujenih mestih), o tistem prvinskem in preprostem življenju, ki je že tudi stvar mita.

Tišina. Nad njim lebdi nemi občutek popolnega zastoja, kot bi se pripravljalo kaj nenavadnega. Vse je bilo tako negibno, da se ga je začel lotevati nemir. Vonj po travi, oranžnost stebrov in v ozadju čista sinjina, sam sredi otipljive preteklosti, prešibek, da bi zajel vase množico občutkov. Sam sredi velikega, nedoumljivega stvarstva; tujec sredi življenja, ki ni njegovo. Kakor točka, ujeta v krog, iz katerega ne najde izhoda. Vedno močnejše se ga je polasčal nemir. Ah, zadihati z naravo, začutiti srečnost ob toliki lepoti, zaslutiti smisel lastnega bivanja, kje se usidra! Pretrgati z lastno ujetostjo, zaplavati mimo čeri kulture, strahu, predsodkov, osebnih zgodovine, dolžnosti in vsakodnevnih dvomov. Biti kakor kaplja v morju, kamen na planoti, bilka sredi travnika. Delček celote brez misli in volje. Zgubiti se, onemeti, oglušeti, strmeti v daljavo brez obzorja.

Alfred se je odločil, da bo dneve na Kreti preživel v zatišju ribiške vasi. Tiha je bila in bela, hiše stisnjene skupaj, kot bi kljubovale samoti. Morje vse živo, predal se je igri valov. Metali so ga proti čerem in se penili, a ga takoj posrkali in vabili na odprto brezbrežje. Potem pa je dolgo ždel na pesku ...

Mogoče je bil glas morja, ki mu je šepetal »ostani«, ali ga je premamil žarek sonca, ki se mu je prikradel v srce. Eno pa je začutil z neomajno silovitostjo: na povratek ni več mislil. V naslednjih dneh je spletel prva poznanstva. Bili so to ribiči, domačini, a med njimi tudi mladi z evropskih poti, ki so našli svojo oazo, nekakšne romarske duše z zabrisanim domotožjem, ujete na tistem koščku zemlje. Nekateri so se odločili za ta kraj po naključju, drugi so ga odkrili po dolgem iskanju. Vsak je skrival v sebi zgodbo naših dni, v slehernem je glodal črv nezadoščenosti. Tudi dela so se lotili: tistega prastarega dela, ki diši po žuljih in potu, a tudi po travi in zemlji.

Alfred je doživljal svojo pomlad. Odkrival je naravo, vonje, šume, barve. Le od daleč so se od časa do časa oglašali spomini. Prikradel se je vanj včasih nemir,

nekakšen očitek, kot odmev. Bila je tista zgubljenost, ki jo je bil prinesel že z doma. Srbeča neutešenost, ko je moral vstati od mize in se je vrtel po sobi. Nemoč, da bi svoje korake kam usmeril, svoje delo kako uravnal. Toda tu — daleč od hrupa, od vsakodnevnih opravil, od vsega značnega — tu je bila praznina jasna, izzivalna, nepremagljiva. Tu je bilo vse strnjeno v bistvenost, mižati ni bilo mogoče. Ni se mogel izmikati, ni imel kam bežati. Je bilo to, kar je hotel? Mirno in preprosto življenje, ki ne pozna vnaprej določenih tirnic? In torej od kod nemir? Ah, vedel je, izgubil je bil svojo prvinskost, nazaj pa ni bilo poti. Ko bi imel ta košček zemlje z morjem in nebom vseh barvnih odtenkov, to tišino — in hkrati tisti občutek polnosti, ko je bil zgubljen v vsakdanjih opravkih, ko je kam došel, pa čeprav ob koncu že izhojenih poti.

Očitek je rasel v njem, kradel mu je mir. Ostali pa so živeli dalje, med njimi se ni znašel. Ni mu bilo več do posedanja ob morju, bal se je trenutka, ko je bil sam in ni imel ene same svetle misli, enega samega občutka, ob katerem bi se zadržal.

Tudi narava je zanj onemela. Vsa se je razbohotila v poletju in že hitela v mretje izsušene trave; morje, kot bi se umirilo.

Čas je mineval, rešitve pa ni. Prihajali so novi popotniki, odhajali so stari. Vrstili so se dnevi, prejšnjim enaki. Alfred je hrepenel po dogodku, ki bi ga postavil pred izbiro. V labirintu svojih dvomov je bil kot novodobni Dedal, le plašnejši — in ciljev ni poznal.

Počasi, mukoma je odkrival, da se njegovo pravo življenje nima šele začeti. Siloma ga je bil pretrgal in se znašel v vozlu, ki ga ni znal razrešiti. Srečo je hotel

ukrasti ... poleteti je hotel do sonca, a valovi so mu uničili peruti.

To, kar je bil razumel vsak človek že davno pred njim, se mu je pokazalo kot odkritje. V ustih je zdaj okus izigravanja, ker je bil dolgo blodil do cilja, ki je drugim že dan.

In ko je končno prišel do sklepa, da odide, da se vrne v svoj kraj, kot se vrača izkušeni romar, pa čeprav bos in izmozgan, mu je bilo tako, kot bi se mu vsi čuti poostriili: zrasli so v višine, se zagreblili v globine, se razširili v vse mogoče smeri. Črpal je v nori želji, da bi se lepota razrasla v spomin.

Zahrepenel je po domu: bil je ščebet lastovk, ki so se na pomlad prikazovale v modrem trikotniku med cerkvijo in zvonikom, bil je šum s ceste, glas radia, bila je mravlja na okenskem steklu, bili so popisani listi na mizi, dim cigarete ... Bile so njegove roke, ki so spet našle znane, domače predmete. Vse, prav vse je imelo v sebi toliko življenja in moči, da ga je ne vzdržno pritegnilo nase. Življenje. Življenje. Niti trenutka, niti prostorčka praznine.

Odločil se je. In ko se je poslavljajal od ostalih, je lahko spoznal, kako vzporedno so bili živeli, še zdaj tuji kot prvi dan.

Se en pogled naokrog, še pozdrav za to morje, ta kamen, to travo, za ukleto, prelepo deželo, zadnje slovo za vse to, kar je bilo ustvarjeno za tihe, a silne Krečane, za preproste, a srečne ljudi.

—□—

LAKOTA V ETIOPIJI

Zunanji ministri evropske deseterice so v Bruslju odobrili ukrep, za katerega so se zavzeli na vrhunskem sestanku v Dublinu, o povečanju pomoči afriškim državam za boj proti lakoti. Odobrili so nadaljnjih 270 milijard lir, s katerimi bodo v Afriko poslali 500 tisoč ton žitaric. Evropska gospodarska skupnost je afriškim državam že nakazala iz skupnih skladov 300 milijonov ton, države članice pa so iz lastnih fondov dodelile 400 tisoč ton žitaric.

Raziskovanje antične podobe Ajdovščine

Pred kratkim so se v Ajdovščini na območju bodoče tržnice zaključila arheološka izkopavanja zavarovalnega značaja, ki jih je opravil Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice. Arheološki posegi nam tako postopoma tkejo podobo antične naselbine, katero omenjajo že antični itinerariji. Le-ti nam posredujejo zanj dvoje imen, in sicer Fluvius Frigidus in Castra. Prvo ime označuje naselbino iz zgodnje antike, ko je bila še postaja ob cesti, ki je vodila iz Aquileie preko Hrušice v Emono. Samo ime je bilo prevzeto po reki Frigidus fluvius — mrzla reka (Hubelj). Kasnejše ime je naziv za trdnjavo ob sotočju Hublja in Lokavščeka, ki so jo Rimljani v 4. stol. vključili v svoj obrambni sistem. Kasnoantični se je seveda prežid dan delno ohranil skozi srednji vek vse do današnjih dni.

Arheološko podobo Ajdovščine je prvi začel raziskovati arheolog Šmid v začetku tega stoletja in on je tudi prvi podal točnejši opis obzidja in stolpov. Po njegovih ugotovitvah je imela petrostranična trdnjava v velikosti 186 x 152 m trinajst stolpov. V obdobju po drugi svetovni vojni so si nekajkrat sledili zavarovalni arheološki

posegi, ki so bili vezani na raziskave pred pričetkom novih gradenj. Tako so bile opravljene arheološke izkopavalne akcije pred začetkom gradnje nove kinodvorane leta 1965, pred pričetkom gradnje nove blagovnice »Nanos« in preurejanjem Titovega trga leta 1968 ter pred izradnjo novega vrtca leta 1975. Ob pregledu te kronologije vidimo, da je v Ajdovščini vzpostavljeno sožitje med arheologi in graditelji, slednji se morajo ob vsakem zemeljskem posegu podrediti arheološkim določilom. Le ob takem dialogu in pod takimi pogoji bo sčasoma zgrajen mozaik antične Ajdovščine. Dosedanja izkopavanja notranjosti naselbine so odkrila dele kloake, suspenzuro, temelje stavb, več napisov in številne predmete vsakdanje uporabe. Pri letošnjih izkopavanjih so bili odkriti temelji stavb iz 1. stol. in temelji stavb iz 4. stol. po Kr., ki so že podrejeni urbani zasnovi trdnjave ter del kloake in kanala. Medtem ko je predvojno raziskovanje osvetlilo trdnjavo strukturo, so povojna raziskovanja osvetlila urbano strukturo in način življenja antične naselbine, v kateri življenje ob zatonu antike ne izumre, ampak se nadaljuje še v zgodnji srednji vek.

B. Z. T.

Travniške orgle...

■ nadaljevanje s 7. strani

II. MANUAL (Espressivo)

Bordone 16'
Corno di notte 8'
Flauto traverso 4'
Nazardo 2 2/3'
Flautino 2'
Terza 1 3/5'
Cornetto a 3 file
Viola di gamba 8'
Concerto viole 8'
Dolce 4'
Clarino 8'

III. MANUAL (Espressivo)

Flauto amabile 8'
Bordone 8'
Corno di notte 4'
Dolce 8'
Dolce 4'
Harmonica eterea a 4 file
Celeste a una fila
Oboe 8'
Voce umana 8' (Coral)
PEDAL
Contrabasso 16'
Violoncello 16'
Subbasso 16'
Cello 8'
Basso 8'
Ottava 4'
Cornetto a 3 file
Posaune 16'

Gornjo dispozicijo povzemam po že omenjeni knjigi Iris Caruana iz leta 1973, v kateri so travniške orgle takole označene: »Dobro ohranjene in učinkovite; vzdrževanje je redno. Edine orgle s tremi manuali na Goriškem, izjemno močne.« Če današnje stanje orgel primerjamo s to oceno izpred dobrih desetih let, spoznamo, kako naglo se je poslabšalo njihovo stanje. Pri tem pa ni prizadeta le morebitna koncertna dejavnost v tej cerkvi, ampak tudi oba pevski zbora, ki pojeta pri maši, slovenski in italijanski (slednjega vodi Stanko Jerič). Upajmo, da se bo to vprašanje rešilo že v bližnji bodočnosti, tako da bodo orgle lahko v polni meri služile svojemu namenu.

Travniške orgle so v skladu s časom, v katerem so nastale, zasnovane v romantičnem duhu, zato so primerne zlasti za izvajanje skladb iz 19. in 20. stoletja, veliko število raznovrstnih registrov (skupno 38, piščali je 2647) pa z ustreznimi kombinacijami omogoča izvajanje skladb tudi ostalih glasbenih obdobij. Lepo bi bilo, če bi se v prihodnjem Bachovem jubilejnim letu želja mnogih ljubiteljev glasbe po obnovi teh orgel tudi uresničila.

M. V.

—□—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE V TRSTU
Kulturni dom

ANTON TOMAŽ LINHART

Ta veseli dan ali Matiček se ženi
komedija v dveh delih (petih slikah)

v četrtek, 27. decembra ob 16.00 — ABONMA
RED I (mladinski)
v petek, 28. decembra ob 9.30 — IZVEN ABON-
MAJA
v soboto, 29. decembra ob 20.30 — ABONMA
RED F (druga sobota po premieri)
v nedeljo, 30. decembra ob 16.00 — ABONMA
RED G (popoldan na dan praznika)

Pisma uredništvu:

MRAK NAD LUČJO

Spoštovani gospod urednik! Dajte mi no, prosim, malce prostora, da z majhno leščerbo mojega umovanja vsaj nekoliko posvetim v mračno džunglo, ki hoče zastreti medjugorsko zarjo.

Potem ko se je politična cenzura nad medjugorskimi pojavi skoraj docela umaknila, pa se že od konca svetega leta ssem zastruje cerkvena cenzura nad dejanskimi dogodki in nad namišljenimi nevarnostjo za cerkveno disciplino. Ponavljajo se tudi očitki zaslužni hercegovski družini frančiškanov, pa nič kaj jasne prepovedi vidcem in romarjem. Mostarsko cenzuro podpirajo le prav redki cerkveni knezi Evrope in Jugoslavije, toda rimski škof ne drži z njimi, izmed osmih škofov slovenskega rodu sta vmes le dva. Zadnji čas pa nas je presenetilo uradno sporočilo mostarske škofije, poslano Apostolskemu sedežu, in to vsebuje popolnoma negativno oceno medjugorskih pojavov.

Dnevno in periodično časopisje Zahoda vedno pogosteje objavlja — delno kar stvarno in delno površno — sončne in senčne plati o balkanski Fatimi. Ob bombni eksploziji uradne škofijske izjave z dne 30. oktobra se je — tandem aliquandum (končno vendar) — oglašil tudi slovenski dnevnik v Trstu.

Poleg poplave raznih nepodpisanih in često preveč pocukranih razmnoženin imamo že tudi polno knjig od kvalificiranih avtorjev. Romanja se z vsega Zahoda in z onkraj Oceana množijo kljub novejši zavori. Marijo je za njen decembrski praznik prišla počastiti celo mladinska godba na pihala iz Neaplja — v uniformah in s trobojnic — in v cerkvi so igrali tudi hrvaške melodije iz cerkvenega repertoarja. Nebeška Gospa je po vidcih sporočila svoje izredno veselje nad velikim številom romarjev in nad njih pobožnostjo. Krajevni dušni pastirji pa poudarjajo, da Kraljica miru vedno bolj intenzivno kliče k molitvi in postu, da bi se svet spreobrnil in da bi se vsaj omilile preteče šibe božjih kazni.

Toda kaj bi bilo reči po najnovejšem škofijsko-uradnem posegu? Vse je v božjih načrtih, bi odgovorila medjugorska Gõspa. Tudi drama, ki se bohotno prepleta v medjugorsko epopejo na široki evropski ravni. Že od jeseni leta 1982

odkrivam, da je trnja, plevela, ljuke, pelina okrog medjugorske stvarnosti že za celo Kalvarijo. Vendar duhovnega preporoda, ki žubori s tiste skalne kraške planote, nihče več ne ustavi. Ni videti, da bi razne disonance kaj dosti begale one, ki so z Medjugorjem seznanjeni. Pač pa velja iz ljubezni do resnice značajno povedati tudi lastno mnenje.

1. Spoštujmo škofo, ker imajo le oni božji mandat za evangelizacijo človeštva in so le oni učeča Cerkev. Škofovska služba je izredno težko breme. Spoštovanja vredni mostarski škof msgr. Pavao Zanič trpi s svojo škofijsko duhovščino

FANTJE IZ POD GRMADE
DEKLIŠKI ZBOR DEVIN
OTROŠKI ZBOR IZ ŠTIVANA

priredijo

KONCERT BOŽIČNIH PESMI

v soboto, 5.1.1985, ob 20.30, v župni cerkvi
sv. Janeza Krstnika v Štivanu.

Vabljeni!

nemajhno duševno dramo. Trpijo jo tudi hercegovski frančiškani. Nas romarjev se njih Kalvarija ne tiče. Krajevne probleme morajo rešiti oni sami in želeči je, da ne bi tega raznašali v svetovno časopisje. Medjugorska Gospa pa naj jim pomaga najti srečen izhod iz njih zapletenosti!

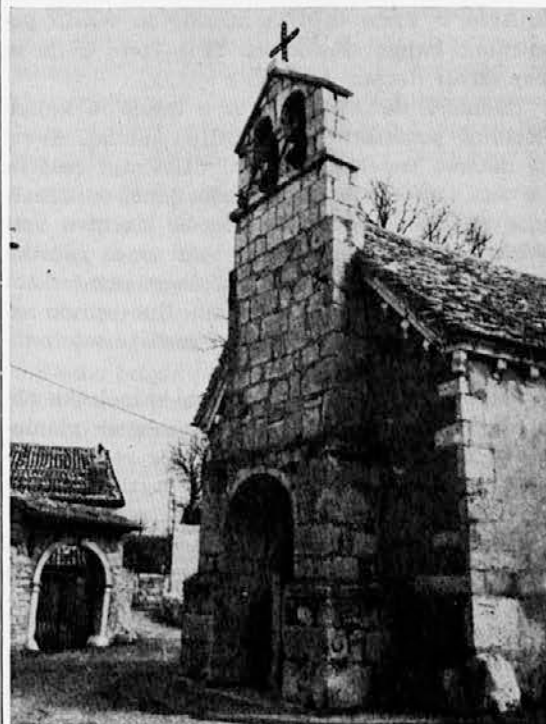
2. Kar pa zadeva avtentičnost medjugorskih pojavov, tu ni več stvar cerkvenega nauka niti cerkvene discipline, marveč je tu le »quaestio facti — vprašanje dejstva«, kakor pravimo, namreč, ali se je Mati Božja res prikazala ali ne. O zgodovinskih dejstvih pa velja svoboda besede. Quantum probat, tantum valet. (Kolikor dokažeš, toliko ti verujem).

3. Mar smo trije milijoni obiskovalcev in poznavalcev Medjugorja sami bedaki in zanešenjaki, halucinatorji, autosugestivci, krivoverci, neuravnovešenci? Nekaj sem na medjugorskih potih srečal tudi takih, toda koliko procentov? En »promille«. Svetlobne pojave smo videli v tisočih. V tisočih smo doslej opazovali vidce v ekstazi.

4. Poznavalci zapletenega medjugorskega »konteksta« smo trenutno radovedni, kaj se bo izpletlo iz avdience splitskega nadškofa in metropolita Franja Franiča pri Svetem očetu. Pred malo dnevi je odpotoval v Rim. Znano je, da ima ta dalmatinski cerkveni knez dvojno, če ne celo trojno kompetenco govoriti tudi o Medjugorju in znani so tudi objektivni izsledki njegovega opazovanja.

5. Čudim se, da ni doslej noben popisovalec hercegovske Fatime omenil neke posebnosti, namreč, da se tam doli, bolj kot doslej drugod, Marija javlja v besedah, v potrpežljivosti, v prilagodljivosti, kot — Mater humilitatis, kot Mati ponižnosti. Na tisoče načinov nam daje v medjugorski kroniki zgled ponižnosti. Ta čednost bi kar dobro pristojala vsakemu človeku, tudi visokim osebnostim na visoko odgovornih mestih. Le v ponižnosti bomo prišli do resnice.

Stanislav Žerjal

RAZMISLJANJE OB 25-LETNICI OBNOVITVE ŠPORTNE DEJAVNOSTI

Pomen združevanja naših sil

V teh dneh so se končale proslave ob Borovi 25-letnici. To prvo slovensko športno društvo v Trstu je obnovilo širšo športno dejavnost v zamejstvu. Sicer so pred nastankom Bora delovala posamezna nogometna društva tako na Tržaškem kot na Goriškem, poleg tega pa je na Goriškem delovala še Olimpya, ki se je ukvarjala v glavnem z moško odbojko in atletiko. Bor pa je po dolgem premoru začel s programiranim delovanjem na več športnih področjih, da bi lahko zadostil potrebam, zlasti slovenske mestne mladine. Takratna zamisel požrtvovalnih ustanoviteljev Bora je bila, da bi za športno delovanje vzbudili zanimanje v širši slovenski javnosti, tako da bi Bor postal okvirno športno društvo za potrebe vseh tržaških Slovencev. Pobuda je naletela na pozitiven odziv med mladino in zlasti med slovenskimi dijaki in študenti, ki do tedaj sploh niso imeli možnosti za športno udejstvovanje, razen v italijanskem krogu. Dvorana na Stadionu I. Maja je postala tudi športni center, odbojka je postala prva gonilna športna sila in uspehi niso izostali. Marljivi Borovi odborniki pa se niso s tem zadovoljili in so z organiziranjem športnih dnevoev oz. športnih iger skušali zajeti čimširši krog mladine. Sad tega je bilo izredno zanimanje zlasti na podeželju, kjer so kot gobe po dežju rastle športna društva. Ta športna društva pa so hotela biti neodvisna, saj je vsakdo v svojem kampanilizmu bil prepričan, da lahko sam dela vsaj tako dobro, če že ne bolje od »mehkužnih Tržčanov«. Po začetnem navdušenju in včasih tudi hudih medsebojnih obračunavanjih so prišla leta suhih krav. Prehajali smo iz krize v krizo, kateri se ni mogel izogniti niti Bor, čeprav je deloval na širšem področju.

Ko so pesimisti začeli že govoriti o skorajšnjem izginotju našega športa, zlasti na višji tekmovalni ravni, je skupina novih zanesenjakov ustanovila skupno košarkarsko ekipo, ki naj bi pokazala izhod iz krize. Jadran je v nekaj letih z zaporednimi napredovanji postal prva vseslovenska ekipa tako za nas zamejce kot tudi in predvsem za italijansko javnost. Širom po Italiji so zvedeli za našo prisotnost na tem ozemlju in za našo športno moč. Publika je začela množično spremljati to našo ekipo, z rezultati so se začele dolge razprave in hvale, odkrili smo celo vrsto »strokovnjakov«, postali smo važen dejavnik tržaškega športnega življenja z dobrimi in slabimi posledicami, ki pač karakterizirajo italijansko športno življenje. Morda smo prav na tem področju prvič ENOTNO in ENAKOPRAVNO stopili v italijansko športno areno. Večinski narod nas je po začetnem presenečenju in neveri sprejel kot neizpodbitno dejstvo, s katerim je treba računati in se je treba z njim tudi pogovarjati oz. pogajati. Seveda gre dober del zaslug pripisati tudi ZSSDI, ki nas skuša navzven predstavljati, to delo pa bi bilo zaman, če ne bi imeli za sabo tudi rezultatov.

Jadranu je na ženskem odbojškarskem področju sledila združena ekipa Meblo, ki se je že v drugi sezoni krepko uveljavila. Vse uradne, zlasti športne oblasti večinskega naroda so to novo združeno ekipo sprejele povsem naravno kot nujno posledico uveljavljanja našega športa. Redki so še danes izbruhi nestrpnosti do naših predstavnikov, zlasti izven Trsta in ko se to dogaja, je sad neodgovornosti mladih, neinformiranih prenapetežev.

Borovo delovanje je po dobrih dvajsetih letih obrodilo zaželene sadove, čeprav ne na tak način, kot je bilo prvotno zamišljeno. Mislimo, da ni slučaj, da se je prav z začetkom združevanja naših moči začel prepoved našega športnega delovanja. Društva postopno odpravljajo krize, ekonomski in trgovski svet se je zavedel našega obstoja in važnosti prisotnosti med športniki. Politiki na žalost še vedno premalo konkretno hodijo vstric z našimi športniki, morda tudi zato, ker se športna društva v veliki večini ne držijo kake strankarske logike, ampak so konkreten izraz enotnega delovanja vseh Slovencev.

Kaj danes lahko pokažemo, oz. kakšen je danes naš doprinos pri utrjevanju narodne zavesti in pri boju za dokončno uveljavitev naše narodne skupnosti? Upamo si trditi, da se lahko malokatera manjšinska organizacija pohvali s tolikšnim delom, kot prav športniki, ki zlasti posredno iz dneva v dan na treningih in tekmah dokazujejo našo prisotnost, utrjujejo ponos pripadnosti našim slovenskim društvom, kažejo odprtost do italijanskih atletov, ki se lahko z nekoliko dobre volje, da se navadijo našega jezika, enakovredno vključijo v našo sredo. Kar pa je morda najvažnejše, je to, da dajemo konkretno možnost vsem našim športnikom, da po svojih sposobnostih lahko dosežejo tudi najvišja mesta. Najbolj zgovoren je primer Viteza, kateremu je bila dana možnost, da nastopa v samem vrhu državne košarke in o katerem danes vsa Italija ve, da je Slovenec in predvsem, da se je v slovenskem društvu naučil košarkarskih veščin.

To so poleg reševanja konkretnih, trenutnih težav v društvih največji uspehi združevanja oz. enotne politike na športnem področju, mimo čimvišjih uvrstitev naših reprezentančnih ekip. A oglejmo si kakšen je letošnji dosedanja obračun Jadrana in Mebla.

Pri Jadranu je po odhodu Viteza in vrnitvi Čuka nujno prišlo do sprememb v samem kon-

ceptu igre, saj je zmanjkal eden stebrov, ki je predvsem dobro zadeval in so soigralci tako lahko prepuščali odgovornost meta njemu ali Banu, danes pa morajo tudi ostali metati na koš in mislimo, da je tudi to eden razlogov, ki sili igralce k večji odgovornosti. Rezultati so podobni lanskim, le da smo letos bili priča silovitemu začetku, nerazumljivi krizi in sedaj počasnemu prebujanju samozavesti, ki bo brez dvoma tudi tokrat obrodila prave sadove. Kar pa je zelo važno, je letos dejstvo, da raste nekaj konkretnega tudi za prvo ekipo, kar je sad skupnega prizadevanja in daljnovidnosti posameznih društev. Mislimo tu na dobre rezultate Borove ekipe v promocijskem prvenstvu in na odlične rezultate naših dveh združenih mladinskih ekip, ki so jamstvo za našo bodočnost ter za pravilnost zastavljenega dela.

Pri ženski odbojki je največja novost zamenjava trenerja, ki je letos domačin Drasič ter pristop, četudi ne še uraden, igrala Sloge k združenju ekipi. Naša dekleta veže letos še večje tovarištvo od lanskega leta in kljub temu, da igra včasih niha, so rezultati doslej več kot zadovoljivi, saj so vse igralke, tudi rezervne, dokazale, da v pravem trenutku znajo pokazati pravi značaj in se srčno boriti za zmago. Publika je letos tudi številnejša in prepričani smo, da se bo lahko še povečala, če bomo nadaljevali po tej poti. Tudi ženska odbojka nas torej vredno predstavlja pred italijansko javnostjo in združena mladinska ekipa ter veliko zaledja po posameznih društvih nam daje upanje v še boljše prihodnost.

Mislimo, da so naši športniki ubrali pravo pot in da so z dejanji dokazali sadove strpnosti in volje po sodelovanju. Premagali so nezdrave polemike in doslej so vsaj na Tržaškem tudi po zelo ostri izmenjavi mnenj vedno prišli do takih zaključkov, ki so bili v danih trenutkih najkoristnejši za vse nas. Kdor pa ni ubral te poti (mislimo tu na nogometaše), se danes muči z velikimi, skoro nepremagljivimi težavami. Skrajni čas je, da se tudi na tem področju doseže tak kompromis, ki ne bo nikogar oškodoval, temveč bo ustrezal tudi narodnoobrambnim interesom našega športa.

n k

ZGODOVINA SPD TRST

Ob svoji 80. obletnici je Slovensko planinsko društvo v Trstu (SPDT) založilo in izdalo pomembno knjigo »Zgodovina SPD Trst«, ki jo je napisal dr. Dušan Jelinčič.

Menimo, da je društvo že z izdajo te knjige dostojno počastilo svoj častitljivi jubilej. Avtor je namreč temeljito prikazal delovanje društva od leta 1904, ko je bilo ustanovljeno, do današnjih dni, ko še vedno častno in marljivo vrši svoje poslanstvo med nami. Od vsega začetka sta namreč bili prisotni v tržaškem planinskem društvu dve temeljni gonilni sili: ljubezen do narave in ohranjanje slovenskega značaja naše zemlje in naših gora.

Jelinčič je knjigo razdelil na kronološka obdobja. V prvem delu je orisal nastanek planinskega društva in njegovo delovanje vse do konca prve svetovne vojne. Takoj opazimo, da je planinsko društvo že od vsega začetka bilo izredno aktivno. Obiskovalo je tudi kraške jame, prirejalo številne izlete in plese, prihajalo na dan z drugimi pobudami, da bi vzgajalo pri ljudeh narodno zavest.

To delo je naravnost življenjsko važno pod fašizmom, ko je bilo društvo razpuščeno, tako da se je aktivnost nadaljevala v ilegali. Vsi pozna-

mo imena ljudi, ki pomenijo prave svetilnike našega vseljidskega odpora, a ki so obenem bili gorniki, člani SPDT.

V zadnjem delu svoje knjige nam Jelinčič predstavi delovanje društva po drugi svetovni vojni do današnjih dni. Na teh straneh je objavljen zanimiv odlomek, posvečen liku Zorka Jelinčiča, prvega povojnega predsednika SPDT in avtorjevega očeta. Ob tem pa je še veliko drugega, tako n.p.r., kako je nastala zamejska vertikala in druge zanimive pobude planinskega društva v zadnjih letih. Na koncu knjige so še seznam društvenih odborov v povojnih letih in kronološki zapisi raznih pobud društva.

M. T.

—□—

Notranji minister Scalfaro je pred dnevi vodil v Rimu sejo, ki so se je udeležili predstavniki varnostnih in obveščevalnih služb, glavni poveljnik orožnikov in poveljnik policijskega zbora. V zvezi z najnovejšimi napadi rdečih brigadistov v Rimu in Bologni je notranji minister dejal, da je država tokrat pripravljena na napade teroristov in da bo znala tudi primerno odgovoriti.

NAŠE BOŽIČNO OZNANILO

Ko bodo naslednje vrste prišle v roke naših naročnikov in prijateljev, bo po njihovih domovih večinoma že vladalo svečano, praznično razpoloženje. V našem srcu danes, ko to pišemo, še ni tega razpoloženja. Preveč je udarcev, ki trpinčijo našega človeka dan za dnem, preveč je krivic, ki more in tlačijo naš narod, da bi se naša duša kopala v radosti prazničnosti. V nas se je zlasti v zadnjih časih nabralo toliko jedke grenkobe, da nam obtožilne, trpke besede kar same tečejo v pero.

Kljub temu našemu razdvojenemu stanju, ko nam žolč sili že v grlo, hočemo napeti skrajne moči in napisati nekaj vrst, ki naj odgovarjajo veselemu oznanilu božične noči. Zdi se nam, da smo to dolžni našim čitateljem. Vsled težkih prilik, v katerih trpimo, že dolgo nismo mogli na tem mestu zapisati radostne, od veselja odmevajoče besede. Same bridke in trpke obtožbe in obsodbe so, katere moramo teden za tednom pisati na račun onih, ki so prišli k nam prekipevajoči od svobodoljubja in velikih obljub, a bi nas sedaj najraje poteptali v to našo izmučeno zemljo.

Dve stvari sta, ki pred vsem razveselita človeka, če premosti našo deželo in ljudstvo, ki na njej živi: neutešljiva volja po življenju in značajna, neuklonljiva samozavest.

Kako obupno, uničujoče so izgledali naši kraji, ko se je začelo po veliki vojni naše ljudstvo vračati iz begunstva in strelskih jarkov domov. Naši ljudje pa kljub vsej nepopisni bridkosti niso oklevali in obupali. Z nadčloveško voljo, da hočejo živeti na zemlji svojih dedov, so šli na delo, prekopali, preorali, s svojim znojem še enkrat premočili svojo domačijo in si v par letih po večini zopet postavili svoj dom.

Ta velika volja, ki je kot velik plamen razpalila večino našega ljudstva, nam daje svečano jamstvo, da bo vztrajalo na dosežanju poti in v svojem narodnem, kultur-

nem in gospodarskem življenju ustvarjalo vedno nove vrednote.

Druga sveta lastnost, ki diči našega človeka, je njegova neomajna samozavest. Nimamo velikih bogastev in ne moremo se postavljati s kakšnimi posebnimi dobrinami, ki bi jih nudila naša zemlja. Kar imamo, je vse bolj skromno, pripravno za male razmere. Kar smo dosegli na raznih poljih, ni obdano s sijajem in bleskom velike zgodovine, temveč smo si večinoma s trudom in naporom ustvarili v zadnjih desetletjih. Toda kljub temu je naš človek na to našo bitnost, našo narodno samostojnost in samosvojnost z vso samozvestjo odločenega moza ponosen. Zdi se, da je ravno borba, ki smo jo morali voditi za vse, kar imamo, nas posebno ojeklenila in nam je vse, tudi malenkostne pridobitve, napravila posebno drage in ljube. Ta samozavest je tudi glavni in temeljni vzrok, da imajo raznarodovalni poskusi v naših vrstah tako malenkostne uspehe. Še ono malo število slovenskih fašistov, katere je omamila zmagovalni pohod Mussolinijev, je začelo kopniti in kmalu boste na deželi težko dobili človeka, ki bi se ne sramoval priznati, da je narodni odpadnik.

Ta dejstva so razveseljiva in naj nam bodo krepka pobuda, ko bomo praznovali svete božične praznike. Svetonočni zvono vi naj razlijejo preko naše trpinčene in razjedene dežele vsaj za nekaj dni radosti, tihi mir sreče in zadovoljstva. Minila bodo nasilja, zaman bodo preganjanja, kajti naša volja in samozavest, ožarjena v svitu vekovitih krščanskih načel, bo končno zmagala. Tudi Kristusov nauk je moral najprej v katacombe, a je od tam nastopil svojo zmogovito, osvajačno pot.

Goriška straža, 22. decembra 1924

Iz naše preteklosti

NOV NAPAD NA NAŠ JEZIK!

Kakor izvemo od dobro poučene strani je pripravljen nov napad na naš ubogi, preganjani slovenski jezik. Napad je naperjen na slovenščino na tako imenovanem slovenskem učiteljskišču v Tolminu. Izšel je namreč dekret, ki s prvim januarjem 1925, odpravlja slovenski jezik kot predmet v vseh treh višjih razredih in v prvem razredu nižjega oddelka. Učni jezik ostane za enkrat še slovenščina, kot predmet se pa slovenščina ne bo več poučevala. Ali si morete zamisliti večji nesmisel? Ali ni jasno, da ga je stuhtala peklenska zloba, ki se ne plaši najbolj smešnih, resnega človeka nevrednih dejanj, samo če zadenejo osovražene Slovence.

Učiteljsiše v Tolminu je bilo ustanovljeno kot slovenski zavod. Do l. 1927—28 bi moralo tako tudi ostati v celoti. Sicer je bil v resnici slovenski značaj zavoda zelo boren in so se čule mnoge opravičene pritožbe, toda mi smo molčali. V svoji skromnosti smo bili tudi za to mrvice hvaležni. K nameri, ki jo zgoraj omenjamo, pa ne moremo molčati. Prebridka in pretrpka je krivica, ki se hoče nam zadati. Naravnost norčevati se hoče oblastvo iz nas in naših najsvetejših pravic. Na slovenskem zavodu naj se ne poučuje slovenski jezik. Na zahrbtnen način se hoče tem potom izriniti in odpraviti slovenski učni jezik ter napraviti iz naših slovenskih dijakov — bodočih vzgojiteljev tropo nezrelih, stanovsko in splošno neizobraženih ljudi. Grdi naklep je očit: zapreti našemu ljudstvu vire izobrazbe in potem nezavedno, topo maso čimprej raznaroditi.

Človeku zavre kri, ko vidi tako postopanje. Pa, ostanimo hladni! Pravica je z nami in pravica bo zmagala!

Goriška straža, 29. decembra 1924

STROKOVNI JEZIK

II.

Metoda primerjanja slovenskega besedišča z onim v drugih slovanskih jezikih, pač ni pravilna, saj so ti po nastanku mlajši, o čemer nam priča že obstoj slovenske dvojine. Tudi nemščina je v primeri s slovenščino mlajši jezik. Ni zato verjetno, da bi Slovenci, po svoji kmečki kulturi tako povezani z naravo, vzeli od Nemcev naziv krota (Krüte) ali keber (Käfer), temveč gre za skupno indoevropsko dediščino. Seveda so morali iz kompleksa narediti namesto kebra nekakšnega »majskega hrošča«. Po drugi strani pa zavzetih za prisotnost slovenskega jezika ne motijo »enolončnica« (Eintopfgericht), »makaronovo meso« (Makaronenfleisch), pa »koruza« (od Kukuruz), nasproti domačemu sirku. Kakor tudi to, da avstronemški »paradižnik« (Paradeis) dozdevno pravilno spodrija mnogo bolj pristen italijanski pomidor, kakor ga rabijo na Primorskem. Ali pa, da izvirna italijanska izposojenka limon postane knjižna »limona« po nemškem vzoru (die Zitrone). In še, da se tako vsakdanjo besedo kot manjkati razglasi za izposojenko iz italijanščine (od mancare), ne da bi spet upoštevali indoevropsko dediščino.

Uvajanje hrvaških izrazov po strokovnih knjigah se vrši še danes. V ribištvu npr. je naziv »šarenka« že povsem spodrinil naziv ameriška postrv, medtem ko je soška postrv postala »glavatica«. V zeliščarstvu se po knjigah uvaja za beli trn le še izraz »glog«, za starc pa »kadulja« itd.

Nestrokovni pisci, ki niso seznanjeni s stvarino, o kateri pišejo, si izmišljujejo vedno nove besede, ne da bi se pozanimali, kako se dejansko reče določenim stvarim in pojavom. Ali pa zgolj iz manije, kakor da pišejo nekaj posebnega. Če starodavna slovenska izba postane pri tem namišljeno boljša »dnevna soba« je že malo smiselno. Povsem nenormalno pa, da hišna oprema postane »oprema v bivalnih notranjščinah« ipd.

Pred kratkim se je slovenska kulturna javnost odločno uprla uvajanju tkm. skupnih jeder, po katerih bi na slovenskih šolah ne učili več slovenske književnosti, pač pa jugoslovansko, v katero bi vključili par slovenskih piscev, drugo pa bi bilo vse južnoslovansko.

Na področju izvirne slovenske leksike ne srečamo kakih jeder, pač pa že stoletje vsedline ideologij, preživele poglede o rešitvi v panslovan-

stvu, naiven strah pred nemštvom in ustrezno histerijo nestrokovnega čiščenja ipd., kar že celo stoletje utešajuje, hromi, pa tudi razkrajja izvirni slovenski strokovni in vsakdanji jezik. In to mnogo bolj zanesljivo kakor kaka jedra.

Vse razpoložljivo izrazje slovenskih narečij sploh še ni bilo zapisano. Veliko se ga je, zlasti pod vplivom nepravilnih meril v šoli, že izgubilo. Iz zbranega narečnega izrazja bi bilo mogoče bolj pristno oblikovati knjižno izrazje, kakor pa z izmišljanjem nerodnih izrazov ali povzemanjem hrvaških.

Pred nekaj leti je bilo objavljeno, da je univerza v Gradcu začela sistematično zbirati koroslovensko besedišče, za pripravo in izdajo koroslovenskega slovarja. Koliko delo napreduje in koliko ne, potem ni bilo več slišati. Ob tem primeru se postavlja vprašanje, kdaj bodo v matični domovini, ki je za to najbolj pristojna, poskrbeli za obdelavo slovenskega narečnega besedišča in njegovo strokovno objavo? Po izdaji Peteršnikovega slovarja pred sto leti, ki je na tem področju utiral pot v knjižni jezik, je minilo že kakih sto let. Ko še nismo imeli ustreznih institutov, univerze, je mogel takšen slovar iiti. Danes naj bi takšno pobudo preprečevalo romanjkanje sredstev.

Konec

VESEL BOŽIČ in SREČNO NOVO LETO

ŽELIMO SVOJIM STRANKAM
IN POSLOVNIM PARTNERJEM

KMEČKA BANKA GORICA
KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA V SOVODNJAH
KMEČKO OBRTNA HRANILNICA V DOBERDOBU
HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH
KMEČKA IN OBRTNA HRANILNICA IN POSOJILNICA - NABREŽINA
TRŽAŠKA KREDITNA BANKA d.d. TRST

Kraljestvo notranje svobode

■ nadaljevanje s 1. strani

nja, torej lastnosti, brez katerih tudi danes ni mogoča nikakršna duhovna, kulturna in sploh človeška rast. Zato se zdi prav značilno, da je Bog razodel Kristusovo rojstvo najprej revnim betlehemskim pastirjem, nekaterim preprostim ljudem v Jeruzalemu (starcu Simeonu in prerokinji Ani) in trem modrim z Vzhoda, predstavnikom daljnih poganskih narodov. Nasprotno pa je bila reakcija tedanjih judovskih oblastnikov skoraj panična, ko so zvedeli za Odršenikovo rojstvo. Kralj Herod je celo načrtoval prevaro, s pomočjo katere bi izvedel za kraj rojstva in uničil novorojeno

dete. Kristusov prihod in s tem tudi odrešenjska misel sta že v začetku naletela na nerazumevanje oblastnikov, ki so v tem pojavu videli predvsem konkurenco svoji zemeljski oblasti, niso pa doumeli, da pomeni Kristusovo kraljestvo predvsem kraljestvo srca, človekove notranje svobode, ki jo je mogoče vzpostaviti ne glede na zunanje okoliščine. Zato lahko zatrdimo, da evangelijsko sporočilo nagovarja tudi današnjega človeka in mu lahko pomaga v prizadevanju, ohraniti svojo osebnostno pokončnost in se ne predajati dvomljivim vrednotam, ki jih tako vsiljivo prodaja sedanja potrošniška družba.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 23. decembra, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.00 Poslušali boste; 10.30 Mladinski oder: »Detektivski mojster Blomkvist«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Šport in glasba ter prenosi z naših prireditve; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 24. decembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Literarni listi; 12.00 Gledališki glasovi po stezah spominov; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 »Primorska poje '84«: zbor »Soča« iz Kanala in zbor »Ciril Silič« iz Vrtojbe; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: »Naši prijatelji z repom«; 15.00 Iz šolskega sveta; 16.00 Iz zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Božične pesmi; poje Slovenski oktet, pri orglah Hubert Bergant; 18.00 V svetu znanosti; 19.00 Radijski dnevnik; 19.25 BOŽIČNI VEČER: izredna oddaja z glasbo in pesmijo, dramsko igro, voščili in s prenosom maše polnočnice: Božični izziv; 20.45 Niko Kuret: »Božični triptih«; 22.00 Koncert božičnih pesmi v tržaški stolnici sv. Justa; 23.00 Kratka poročila in voščila naših škofov; 24.00 Maša polnočnica iz župne cerkve v Rupi.

■ TOREK, 25. decembra, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.20 Božične melodije v izvedbi velikih orkestrrov; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.00 Božična novela; 10.10 Matija Tomc: Slovenski božič; 11.15 Mladinski oder: »Angelček miru«; 12.00 Voščila naših škofov; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Božični izziv 16.00 Ljudski božič; 17.00 Eduardo De Filippo: »Božič pri Cupiellovih«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 26. decembra, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 9.50 Ludwig van Beethoven: Missa solemnis v d-duru, op. 123; 11.15 Mladinski oder: »Srečen božič, mama«; 12.00 Liki iz naše preteklosti; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 15.00 En, dva tri ... Otroci, zdaj ste na vrsti vi!; 16.00 Glasbeno-literarni večer koroških ustvarjalcev; 17.00 Božični koncert v štivanski cerkvi 6. januarja letos: pojejo dekliški zbor »Devin«, »Fantje izpod Grmade« in otroški zbor »Štivan«; 18.00 Poezija slovenskega zapada; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 27. decembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenska lahka glasba; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Zapisli na robu; 12.00 Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 Diskorama; 16.00 Na goriškem valu; 17.00 Kratka poročila; 18.00 Kulturna srečanja; 18.20 Glasbena priloga; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 28. decembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenska lahka glasba; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beleška; 12.00 Prisrčne pozdrave iz ...; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Povejmo v živo; 15.00 V svetu filma; 16.00 Iz zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Pianistka Magda Prinčič; 18.00 Kulturni dogodki; 18.30 Nabožna glasba: zbor »Sv. Jernej« z Opčin; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 29. decembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenska lahka glasba; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beleška; 12.00 »Glas od Režijev«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: »Na leteči preprogi«; 15.00 Glasbeni portret Urbana Kodra; 16.00 V svetu valčka; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Roman v nadaljevanjih: Milan Lipovec: »Ljudje ob cesti«; 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart. Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151